

## **Anexo 1: Relación de los materiales utilizados por los alumnos en el aula**

### **Anexo 1.1: Materiales con respecto a Grecia (tal y como aparecen en el dossier)**

OBSERVACIÓN: Los materiales marcados con asterisco se reproducen después de la tabla, a modo de ejemplo.

<b>FUENTE</b>	<b>MATERIAL</b>
LEVI, P. (1992). <i>Grecia, cuna de Occidente</i> . Madrid: Folio/ Del Prado.	Tabla cronológica general: pp. 8-9
ALBERICH, J.; CARBONELL, J.; DOMÍNGUEZ, M. et al. (1989). <i>Greco i Romans</i> . Madrid: Alhambra.	Cronología: historia de Grecia y de Roma (pp. 184-185)
Docente	Guía de procedimientos fundamentales para trabajar en clase * (1 página)
Docente	Plantilla básica para analizar las diferentes épocas * (1 página)
Docente	SPQR: Empresa de Servicios Culturales* (1 página)
Docente: a partir de UNESCO (1988). <i>La antigua Grecia</i> . Madrid: SM ; pp. 4-10	Períodos básicos de la historia de Grecia* (2 páginas)
MUY ESPECIAL (1999). <i>La Grecia clásica</i> . Madrid: G y J, S.L.; pp. 48-55	Períodos de la historia de Grecia: de los minoicos a la Edad Oscura (Época Fosca)
LEVI, P. (1992). <i>Grecia, cuna de Occidente</i> . Madrid: Folio/ Del Prado.	Cnosos: pp. 38-39.
CONTI, F. (1988). <i>Cómo reconocer el arte griego</i> . Barcelona: Ed. Médica y Técnica.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• El edificio-tipo-&gt; el templo</li> <li>• Estilo dórico</li> <li>• Estilo jónico</li> </ul>
Docente	Grecia Arcaica * (3 páginas)
FERRATÉ, J. (1991). <i>Líricos griegos arcaicos</i> . Barcelona: Sirmio.	Poesía lírica: Safo, poema 31 (edición bilingüe)
LEVI, P. (1992). <i>Grecia, cuna de Occidente</i> . Madrid: Folio/ Del Prado.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kouroi y Kourai: estatuas arcaicas (pp. 70-71)</li> <li>• Olimpia (p. 80)</li> </ul>
LAROUSSE HISTORIA DE LA HUMANIDAD (1995). <i>Egipto y Grecia antigua</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Alfabeto micénico y alfabeto arcaico fonético: p. 64.</li> <li>• La colonización: p. 66.</li> </ul>
ALBERICH, J.; CARBONELL, J.; DOMÍNGUEZ, M. et al. (1989). <i>Greco i Romans</i> . Madrid: Alhambra.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Colonizaciones griegas en el Mediterráneo: pp. 178-183.</li> </ul>
LAROUSSE HISTORIA DE LA HUMANIDAD (1995). <i>Egipto y Grecia antigua</i>	Época Clásica; pp. 65, 72-73
GEORGES, ELIANE: <i>Atenas, retrato contemporáneo</i> , en <i>GEO</i> , n. 127, Septiembre de 1997; pp. 66-69	La Acrópolis y sus edificios emblemáticos
ALBERICH, J.; CARBONELL, J.; DOMÍNGUEZ, M. et al. (1989). <i>Greco i Romans</i> . Madrid: Alhambra.	El Partenón: pp. 26-27
PLATÓN (2000). <i>Diálogos</i> . Madrid: Gredos.	<i>Critón</i> (pp. 70-72): Sócrates se niega a escapar por no desobedecer las leyes, aunque sean injustas.

PLATÓN (1998). <i>Mitos</i> . Madrid: Siruela.	<i>Alegoría de la caverna</i> (pp. 70-73)
TUCÍDIDES (1976). <i>Historia de la guerra del Peloponeso</i> . Madrid: Guadarrama.	<i>Oración fúnebre de Pericles (/37-41/)</i> : elogio de la democracia.
CONTI, F. (1988). <i>Cómo reconocer el arte griego</i> . Barcelona: Ed. Médica y Técnica.	Escultura griega (p. 32)
Docente	Problema de lógica: autores de literatura griega*
Departamento CCSS IES	Cultura científica griega (2 págs.)
SAGAN, C. (1985). <i>Cosmos</i> . Barcelona: Planeta.	La ciencia helenística* (pp. 333-337)
COLECCIÓN HISTORIA DEL ARTE (HISTORIA 16):  <ul style="list-style-type: none"> <li>• STORCH, J. (1989). <i>Historia del arte. El arte griego (I)</i>; pp. 136-159</li> <li>• LEÓN ALONSO, P. (1989). <i>Historia del arte. El arte griego (II)</i>; pp. 132-158.</li> <li>• ELVIRA, M. A. (1989). <i>Historia del arte. El arte griego (III)</i>; pp. 132-159.</li> </ul>	Obras clave de cada una de las épocas brevemente comentadas por los autores (ilustraciones en blanco y negro)

## **GUIA DE PROCEDIMENTS FONAMENTALS PER TREBALLAR A CLASSE**

1. Lectura:
  - a. Intenta primer una comprensió global: s'ha de llegir frase a frase, i no paraula a paraula.
  - b. Les paraules que no entenguis, consulta-les en un diccionari o pregunta-les.
  - c. Has de tornar a dir el que has llegit amb les teves pròpies paraules
  
2. Subratllat:
  - a. Primer has de fer una lectura global del tema, “per sobre”, per saber de què va.
  - b. Has d'intentar relacionar el tema amb coses que ja saps (per exemple, intentar recordar, a la matèria de Socials, el que vas estudiar sobre Grècia i Roma; o també si has fet el CV de Mitologia, etc.)
  - c. Ara ja et pots concentrar en cada apartat: cal llegir-lo amb més atenció i amb un llapis a la ma ->subratlla les paraules clau del tema (les paraules, no les frases senceres!).
  
3. Esquema:
  - a. A partir del que has subratllat, pots fer un esquema. Aquest esquema només contindrà les paraules clau . Així assimilaràs millor els materials, i, a més, no t'ho hauràs d'estudiar tot: només els conceptes importants.
  - b. Tipus d'esquemes:
    - i. De claus.
    - ii. De números:
      1. primer nivell: /1/
        - a. segon nivell: /1.1/
          - i. tercer nivell: /1.1.1/
  - c. S'ha de posar en un nivell més general els conceptes més “grans”.
  
4. Resum: Cal fer-lo a partir de l'esquema:
  - a. Un resum és la redacció de l'esquema; per tant, cal que contingui tots els conceptes més importants de l'esquema.
  - b. S'ha d'anar del més general al més concret a cada paràgraf
  - c. Has de fer servir les teves pròpies paraules (llenguatge estàndard, no col·loquial)
  - d. Ha de ser com l'explicació que et fas a tu mateix del tema per escrit.
  - e. Normalment ocupa  $\frac{1}{4}$  en relació amb el text original.

## ***GRAELLA BÀSICA PER ANALITZAR LES DIFERENTS ÈPOQUES***

### *1. Economia:*

- a. Agricultura
- b. Ramaderia
- c. Extracció de mineral
- d. Objectes artesans: ceràmica, joies, pells,...
- e. La guerra com a activitat econòmica?

### *2. Societat:*

- a. Hi ha rics i pobres o tots són iguals?
- b. Els homes i les dones tenen els mateixos drets?
- c. Als estrangers se'ls tracta amb igualtat?
- d. Existeixen esclaus?

### *3. Formes de govern (=política):*

- a. Mana un de sol? (per exemple, un rei)
- b. Manen uns pocs? (nobles o aristòcrates)
- c. Mana la majoria? (el poble)
- d. Qui mana, ho fa bé?

### *4. Cultura i art:*

- a. Literatura:
  - i. Autors i la seva època
  - ii. Temes que tracten
  - iii. Què ens diuen?
- b. Pintura, escultura, arquitectura:
  - i. Autors i la seva època.
  - ii. Estils arquitectònics fonamentals
  - iii. Què ens diuen aquestes obres?
- c. Mitologia:
  - i. Déus
  - ii. Herois
  - iii. Éssers mitològics fantàstics.
- d. La vida quotidiana

### *5. Altres coses...*

## ***S.P.Q.R.: EMPRESA DE SERVEIS CULTURALS***

Som una empresa de serveis culturals que opera a nivell mundial. Tenim diverses oficines a diferents capitals, especialment a Europa i el nord d'Àfrica.

La nostra feina té diferents vessants:

- Ens encarreguem de classificar informacions, objectes i obres d'art a qualsevol lloc del món. També som experts en llibres antics.
- Podem valorem aquests objectes per determinar si són autèntics o falsos. Treballem per a col·leccionistes, galeries de subhastes, etc.
- Organitzem paquets d'informació: som capaços de muntar exposicions a museus, conferències a diferents nivells, etc. Es diu de nosaltres que som la millor empresa en aquest àmbit.

**L'estructura organitzativa de la nostra empresa és:**

- Tenim un **Director General**, que és el màxim responsable. Si al final les coses no surten bé, se les carrega ell. Aquest director general fa les següents tasques:
  - organitza una sèrie d'equips segons ell veu millor.
  - Supervisa el treball de cada equip i dels membres individuals de cada equip.
  - Orienta i ajuda a superar els entrebancs i dificultats que es presenten al llarg dels projectes que ens encarreguen.
  - Pot canviar els membres d'un grup si considera que no treballen bé.
- Hi ha una sèrie de **grups o equips de treball**. Aquests grups són de tres persones, a criteri del Director General:
  - **sempre es formen amb gent que abans no ha treballat mai junta.**
  - cada grup es pot organitzar com vulgui, tenint en compte unes indicacions que vindran de la Direcció General. En tot cas, s'han de fer les feines següents:
    - distribuir les tasques de tots els membres.
    - controlar el procés de muntatge dels projectes.
    - decidir, un cop escoltats els altres membres, com s'han de fer les coses.
    - valorar el treball dels altres membres del grup.
    - Si el grup no s'organitza per fer bé la seva feina, pot passar:
      - que el grup es "desmadri", i la feina no surti.
      - que algun membre sigui massa dictador, i no deixi que el grup treballi de manera creativa.
    - Al mateix temps, cada membre d'un grup, individualment (també el responsable) ha de controlar la seva participació en els projectes, i ha de dominar els elements bàsics del tema que es treballa: **NO ES PODEN FER TREBALLS PER PARTS, SINÓ QUE CADASCÚ HA DE CONÈIXER L'ESQUEMA DEL CONJUNT.**
      - Per tant, cada membre del grup portarà un diari de treball on anirà anotant com va la feina, quins avenços i problemes ha trobat, i com podrien millorar les coses (= **avaluació individual**)
      - En un segon moment, cada grup valorarà la feina conjunta que ha fet en un projecte determinat (= **avaluació intragrupal**).

- En un tercer moment, cada grup valorarà les feines de tots els altres grups, amb unes graelles que es proporcionaran (=avaluació intergrup)al)
- En un quart moment, el Director General (= el **professor**) farà una avaluació del treball de cada individu i de cada grup.

### **VALOR DE LES AVALUACIONS:**

La puntuació final de cada grup serà el resultat de:

- 25% avaluació individual.
- 25% avaluació intragrupal.
- 25% avaluació intergrup)al.
- 25% avaluació Director General.

Si alguna de les puntuacions té una diferència del 30% o més, s'anul·larà i aquests punts no seran per ningú.

Al final, s'acceptaran els projectes millor puntuats cara a "vendre'ls" a l'exterior. També cal dir que la valoració de cada projecte fa que es guanyin més o menys diners al final del mateix.

## INTRODUCCIÓ A LA HISTÒRIA DE GRÈCIA

- |   |
|---|
| <ol style="list-style-type: none"><li>1. Lectura</li><li>2. Subratllat;</li><li>3. Esquema;</li><li>4. Resum;</li></ol> |
|---|

Si no hagués existit Grècia, nosaltres, homes i dones del segle XX, seríem d'una altra manera. Diferents. El món d'avui és hereu directe de la cultura grega. Les diverses formes de govern, la filosofia, l'estètica, la concepció de la literatura i el teatre, l'arquitectura actual... tot es basa en el llegat que ens van deixar els nostres pares: els grecs.

No ens enganyem, però: el llegat ens ve de l'aristocràcia. El poble prou tenia amb sobreviure a partir de la seva misèria, vivint en casetes d'adob, suportant la pudor de carrerons bruts, amb l'amenaça de la fam... Només en una cosa va participar de la cultura el poble: les seves mans van ajudar a aixecar, pedra a pedra, els monuments arquitectònics, les restes dels quals conservem encara avui.

(...)

Els estudiosos coincideixen en dividir la història de la Grècia antiga en quatre períodes:

Segles XX a XII a. C.: En aquesta època primitiva sorgeix el predomini de dues cultures: la de Creta i la micènica. La Guerra de Troia, que Homer va descriure a la Iliada es produeix a finals d'aquest període.

Segles XII a VIII a. C.: S'anomena Època Fosca. Hi ha una pèrdua de nivell de vida econòmic i cultural (per exemple, es perd l'alfabet micènic). Les diferents comunitats gregues s'aïllen les unes de les altres, cosa que provoca, per exemple, l'aparició de diferents dialectes grecs. Artísticament, entre el 900 i el 700 a. C. apareix la ceràmica anomenada geomètrica.

Segles VIII-IV a. C.:

Continuen les colonitzacions per la Mediterrània. Les colònies assumeixen l'estructura de la seva ciutat-mare i honoren els mateixos deus, però políticament són independents. Apareixen les anomenades ciutats-estat. Tenien independència política però estaven lligades per l'ús d'un idioma comú, la mateixa religió i ritus i costums. Tot això les atorgava una unitat.

A començaments del segle V a. C. les tres ciutats –estat principals eren Atenes, Esparta i Corint. Aquest segle va ser anomenat El segle de Pèricles, gran estadista que va contribuir a l'engrandiment d'Atenes i de la seva democràcia. També en el camp de l'economia els seus èxits van ser impressionants. Atenes va arribar a tenir el port més gran del món.

D'aquesta època són també les guerres mèdiques. Els perses van dur a terme tres expedicions contra Grècia els anys 492, 490 i 482 a. C. L'última, sota el comandament de Xerxes, va ser la més cruenta. En un principi van dominar els perses, però l'estratègia militar de Temístocles va possibilitar la victòria grega.

Té lloc després la guerra del Peloponès entre Atenes i Esparta. La democràcia atenesa és suprimida, però no per molts anys, perquè el 403 a. C. el poble es rebel·la i la restaura. La causa va ser la impopularitat assolida pel grup de demòcrates que Esparta havia situat com a govern provisional.

Culturalment, l'Època Clàssica és la més important de la història grega:

- desenvolupament de la filosofia: Sòcrates.
- El teatre, sobretot la tragèdia (Èsquil, Sòfocles, Eurípides) i la comèdia (Aristòfanes)
- Art: Construcció de l'Acropolis, gran evolució de l'escultura a mida humana.

- Desenvolupament a Atenes de la democràcia.
- Segle IV a segle II a. C.: Període hel·lenista: Alexandre el Gran, que va regnar del 336 al 323 a. C., era fill de Filip de Macedònia. Va aconseguir la unificació de Grècia. Va conquerir l'Imperi Persa i va dur la cultura clàssica a Orient. Quan va morir el seu imperi es va esmicolar i va acabar finalment sota el domini de Roma [cap al 150 a. C.]. De totes maneres, Alexandre va deixar, a la seva mort, una comunitat cultural que va promoure el desenvolupament espiritual de tota la humanitat. Això es nota, per exemple,
  - a la construcció de la Biblioteca d'Alexandria, amb centenars de milers de llibres de totes les matèries;
  - en els avenços científics:
  - mesura de la superfície de la terra,
  - afirmació que la terra gira al voltant del sol,
  - grans personatges com Euclides (matemàtic) o Arquimedes (físic i enginyer)



## GRÈCIA ARCAICA

Quan els aqueus van desaparèixer per la invasió dels doris (un poble procedent del nord que tenia armes de ferro enlloc de bronze), Grècia va viure una època fosca, que va durar del 1150 a. C. al 750 a. C. Durant aquesta època, molts avenços materials van desaparèixer i la gent vivia pitjor que abans. Un exemple d'això és l'alfabet que feien servir els micènics, anomenat *linial-B*.

A poc a poc, a les costes occidentals de l'actual Turquia, els grecs van començar a crear noves ciutats poderoses pel seu comerç i les seves riqueses. Com va succeir això? Què va passar entre els anys 750 a. C. i 550 a. C. que fos important per a la nostra història?

### El contacte amb els fenicis:

Els fenicis eren un poble comercial situat aproximadament a les costes de l'actual Israel. Aquests fenicis no eren d'origen europeu, sinó semític. Gràcies a ells, la civilització grega va avançar en un aspecte tan important com la creació del primer **alfabet grec**, que va ser adaptat de l'alfabet fenici<sup>1</sup>.

### Els nobles aconseguen el poder dels antics reis

A poc a poc, van desaparèixer els antics reis i són substituïts per consells de nobles que són els que prenen les decisions.

### Els grecs es llancen a comerciar per tot el Mediterrani (=colonitzacions gregues)

A les ciutats (o *polis*) gregues, els seus habitants comencen a tenir dificultats per sobreviure només amb l'agricultura i el seu petit comerç. Aleshores, sorgeix la idea de fundar noves terres, travessant el mar, i aconseguir així viure millor. Ciutats com Marsella o Empúries neixen d'aquest procés.

Gràcies a les colonitzacions, els grecs van obtenir metalls, objectes d'artesanía i cereals a canvi de la ceràmica i altres productes que fabricaven. Va haver-hi gent que es va fer rica amb el comerç i, aleshores, van voler compartir el poder amb els nobles de les polis, cosa que provocarà problemes i fins i tot guerres civils. Al final, algunes ciutats com Atenes aconseguiran la democràcia.

Per últim, dins d'aquest apartat, direm que és en aquesta època quan apareix la **moneda** com a element de pagament habitual.

### Neixen els jocs olímpics

L'any 776 a. C. es celebren els primers Jocs Olímpics. S'anomenen així perquè tenien lloc al santuari d'Olímpia, un lloc al NO del Peloponnès. En el seu origen, aquestes competicions esportives tenien un caràcter religiós: es tractava d'honorar els déus (Zeus especialment) i de deixar de fer la guerra: hi havia una treva sagrada que ningú no trencava. Igual que avui dia, es feien cada

---

<sup>1</sup> Mireu la fotocòpia adjunta.

quatre anys. Duraven set dies: el primer i l'últim es dedicaven a cerimònies d'inauguració i clausura, respectivament.

Al començament només es feia la competició de la cursa; després, el llançament de disc i la javelina. Més endavant, es van afegir la lluita i el pancraci (una mena de boxa). Però la competició més important era el pentatló: cursa, llançament de disc, salt de longitud, llançament de javelina i lluita. Era la prova on s'havia de demostrar que s'era el millor atleta.

Apart del que hem dit, hi havia curses de carros: aquests carros s'anomenaven quadrigues, perquè anaven moguts per quatre cavalls.

Però, què guanyaven els vencedors? Doncs... només una corona de llorer! Ara bé, aconseguien fama a tota Grècia, i, normalment, les seves ciutats els mantenien per vida com a homes distingits. A més, els poetes cantaven les seves gestes.

Mireu el que deia el savi Soló sobre l'exercici físic i els jocs olímpics:

*El cos d'un home vigorós no ha de tenir greix ni estar pàl·lid per no prendre l'aire. Mireu els nostres nois de pell morena! Són com han de ser: homes plens de vida, calor, energia viril plens de salut; no estan arrugats ni afluïts ni molt menys grassos: la suor els va treure el greix i només els queden els músculs i la força. Ho han aconseguit amb dieta i gimnàstic.*

També les polis fomentaven l'exercici físic, perquè aquests homes havien d'anar a fer la guerra sovint. Per això, a les ciutats gregues era molt normal que hi haguessin camps d'esports amb aigua corrent i arbres per donar ombra.

A més a més, els grecs se sentien orgullosos de mostrar els seus cossos nus durant la celebració dels jocs olímpics.

Per desgràcia, les dones no podien participar, ni com a atletes ni com a espectadores.

### **Una nova religió: el santuari de Delfos i el déu Apol·lo**

En aquesta època hi ha dos tipus de creences religioses que la gent té al mateix temps:

per una banda, la religió oficial: a Delfos, el déu Apol·lo endevina el futur de les persones i dels estats;

per una altra banda, la gent té la necessitat de sentir elements no racionals de la vida: aquí el déu Dionisos proposa una unió més íntima i emocional entre l'home i la divinitat.

Durant aquest temps apareix la idea de la **υβρις** (= *hybris*, supèrbia): si els homes traspassen les seves competències o van més enllà del que, com a humans, poden fer, els déus els castigaran sense pietat. Això dóna lloc a qüestions tan importants com la tragèdia grega, però també provoca problemes com el càstig dels innocents.

### **La poesia dels sentiments apareix per primera vegada**

Tota una sèrie de poetes comencen a escriure versos que seran cantats o recitats amb acompanyament musical. Per primera vegada, que sabem, apareix la noció d'un "jo" que té sentiments propis i que els expressa. Mireu, per ex., aquest poema de la poetessa Safo de Lesbos:

**PROBLEMA DE Lògica : AUTORS DE LITERATURA GREGA**

Zeus ha desordenat les dades de quatre autors de la literatura grega. A partir de les afirmacions que trobaràs a continuació, intenta esbrinar l'autor o autora, la seva època, el gènere literari que conreava i tres afirmacions bàsiques sobre cadascun d'ells:

**ÈPOQUES:** *SEGLE VIII a. C.; SEGLE VII a. C.; SEGLE V a. C.*

**AUTORS:** *SAFO, HOMER, HERÒDOT, SÓFOCLES.*

<b>AUTORS</b>						
<b>ÈPOCA</b>						
<b>GÈNERE LITERARI</b>						
<b>INFORMACIONS CLAU</b>	1. ... 2. ... 3. ...					

Les pistes són:

1. Va escriure tragèdies, entre elles *Antígona*.
2. Va cronològicament després d'Homer i abans que tots els altres.
3. Va tractar les guerres mèdiques (perses contra grecs).
4. L'autor més antic va escriure obres de gènere èpic.
5. Probablement es dedicava a l'educació de les noies.
6. Va ser un gran viatger pel món civilitzat de la seva època (Proper Orient, Egipte, Grècia), i no va escriure en vers.
7. L'autor de *la Ilíada* i *l'Odissea* no va ser Sòfocles.
8. Té una visió antropocèntrica: les persones, i no els déus, són el més important.
9. Les seves obres van servir d'inspiració per trobar Troia i Micenes.
10. Va escriure poemes lírics de pocs versos.
11. Juntament amb Èsquil i Eurípides forma part dels dramaturgs grecs.
12. És posterior a Homer i Safo, i contemporani de l'historiador.
13. És l'únic autor dels esmentats que escriu en prosa.
14. És l'autor més antic de la literatura grega i europea.
15. Sobretot va descriure experiències personals íntimes.
16. Els seus *Nou Llibres* expliquen els esdeveniments més importants que els van passar als grecs a la realitat.
17. Ha influït en la posteritat amb personatges com Èdip o Electra.
18. Safo escrivia obres breus que es cantaven.
19. L'autor que va escriure obres èpiques pertany al segle VIII a. C.

## LA CIÈNCIA HEL·LENÍSTICA<sup>2</sup>

*Només en un punt de la història passada va existir la promesa d'una civilització científica brillant. Es beneficiava del despertar jònic<sup>3</sup> i tenia la seva ciutat a la Biblioteca d'Alexandria, on fa 2000 anys les millors ments de l'Antiguitat van establir les bases sistemàtiques de l'estudi de la matemàtica, la física, la biologia, l'astronomia, la literatura, la geografia i la medicina. Encara estem construint sobre aquestes bases. La biblioteca va ser construïda i sostinguda pels Tolomeus, els reis grecs que van heretar la part egípcia de l'imperi d'Alexandre el Gran. A l'època de la seva creació, al segle III a. C., fins a la seva destrucció set segles més tard, va ser el cervell i el cor del món antic.*

*Alexandria era la capital editorial del planeta. Com és lògic, no hi havia aleshores premses per imprimir<sup>4</sup>. La Biblioteca era dipositària de les còpies més exactes del món. L'art de l'edició crítica es va inventar allà (...).Els antics Tolomeus van dedicar gran part de les seves enormes riqueses a l'adquisició de tots els llibres grecs, i d'obres d'Àfrica, Pèrsia, la Índia, Israel i d'altres parts del món. (...).*

*Els Tolomeus no es van limitar a recollir el coneixement conegut, sinó que van animar i finançar la investigació científica i d'aquesta manera van generar coneixements nous. Els seus resultats van ser enlluernadors: Eratòstenes va calcular amb precisió el grandària de la Terra, la va cartografiar, i va afirmar que es podia arribar a l'Índia navegant cap a l'oest des d'Hispania<sup>5</sup>. Hiparc va anticipar que les estrelles neixen, es desplacen lentament en el decurs dels segles i al final moren; va ser el primer en catalogar les posicions i magnituds de les estrelles i en detectar aquests canvis. Euclides va crear un text de geometria del qual els homes van aprendre durant vint-i-tres segles, una obra que ajudaria a despertar l'interès per la ciència a Kepler, Newton i Einstein. Galè va escriure obres bàsiques sobre l'art de guarir i l'anatomia que van dominar la medicina fins al Renaixement. Va haver-hi, com hem dit, molts més.*

*Alexandria era la major ciutat que el món occidental hagués vist mai. Gent de tot arreu hi anava per viure, comerciar i aprendre. En un dia qualsevol els seus ports eren plens de mercaders, estudiosos i turistes. Era una ciutat on grecs, egipcis, àrabs, siris, hebreus, perses, itàlics, nubis, fenicis, gals i ibers intercanviaven mercaderies i idees. Probablement va ser allà on la paraula cosmopolita va tenir un significat autèntic: ciutadà, no d'una sola nació, sinó del cosmos.*

*És evident que allà hi eren les llavors del món modern. Què va impedir que hi arressin i florissin? Per què Occident es va adormir al llarg de mil anys de tenebres fins que Colón i Copèrnic i els seus contemporanis van redescobrir l'obra feta a Alexandria? No us puc donar una resposta senzilla. El que sí, però, és que no hi ha cap notícia a tota la història de la Biblioteca en el sentit que algú dels seus il·lustres científics i estudiosos arribés mai a desafiar seriosament les bases polítiques, econòmiques i religioses de la seva societat. Es va posar en dubte la permanència de les estrelles, no la justícia de l'esclavitud. La ciència i la cultura en general estaven reservades a un petit grup de privilegiats. La majoria de la població de la ciutat no tenia la més mínima idea dels grans descobriments que tenien lloc dins de la Biblioteca. Els nous descobriments no van ser*

---

<sup>2</sup> Copiat de manera gairebé literal de SAGAN, CARL (1985). Cosmos. Barcelona: Planeta, pp. 333-337 i 14-16 pel que fa a Eratòstenes..

<sup>3</sup> L'autor s'està referint al naixement de la filosofia entre els grecs: això va passar a les costes occidentals de l'actual Turquia (=la regió jònica dels grecs antics) cap al 600 a. C.

<sup>4</sup> Cal recordar que la impremta va ser inventada per Gutenberg cap a l'any 1450 d. C.

<sup>5</sup> Si us fixeu, aquesta és la mateixa idea que va seguir Colón, només que al mig hi havia... Amèrica!

*explicats ni popularitzats. La investigació els va beneficiar poc. Els descobriments en mecànica i en la tecnologia del vapor es van aplicar principalment a perfeccionar les armes, a estimular la superstició, a divertir els reis. Els científics mai van captar el potencial de les màquines per alliberar la gent. Els grans assoliments intel·lectuals de l'Antiguitat van tenir poques aplicacions pràctiques. No va haver-hi contrapès a l'estancament, al pessimisme, al lliurament més cruel al misticisme. Quan, al final de tot, la xusma es va presentar per cremar la Biblioteca, no hi havia ningú capaç d'aturar-la.*

*L'últim científic que va treballar a la Biblioteca va ser una matemàtica, astrònoma, física i cap de l'escola neoplatònica de filosofia: un extraordinari conjunt de mèrits per a qualsevol individu de qualsevol època. El seu nom era Hipàtia. Va nèixer el 370 d. C. a alexandria. Hipàtia, en una època en què les dones disposaven de poques opcions i eren tractades com a objectes en propietat, es va moure lliurement pels dominis tradicionalment masculins. Totes les històries diuen que tenia una gran bellesa. Va tenir molts pretendents però va rebutjar totes les propostes matrimonials. L'Alexandria de l'època d'Hipàtia --sota el domini romà des de feia ja temps—era una ciutat que patia greus tensions. La esclavitud havia esgotat la vitalitat de la civilització clàssica. La creixent església cristiana estava consolidant el seu poder i intentant extirpar la influència de les cultures paganes(...). Malgrat el greu risc que això suposava, va continuar ensenyant i publicant, fins que l'any 415, quan anava a treballar, va caure en mans d'una turba fanàtica de seguidors de [el bisbe] Ciril (...).*

*La glòria de la Biblioteca d'Alexandria és un record llunyà. Les seves darreres restes van ser destruïdes poc després de la mort d'Hipàtia (...). Van quedar extingits irrevocablement la majoria de les memòries, descobriments, idees i passions [de la civilització clàssica]. La pèrdua va ser incalculable. En alguns casos únicament coneixem els turmentadors títols de les obres que van quedar destruïdes. A la majoria de casos no sabem ni els títols ni els autors (...). No ens queda ni un exemplar procedent del contingut físic d'aquella gloriosa Biblioteca.*

a. C.

d. C.

---

Tales  
Pitàgores

Demòcrit  
Plató

Aristarc de Samos  
Eratòstenes

Heró d'Alexandria  
Tolomeu

Destrucció de la Biblioteca  
Mort d'Hipàtia  
Inici de l'edat de la barbàrie

Leonardo/  
Einstein

Newton

*El descobriment<sup>6</sup> que la Terra és un món petit es va dur a terme com tants d'altres importants descobriments (...) al segle III a. C. a la major metròpolis d'aquells temps, la ciutat egípcia [però de cultura grega] d'Alexandria. Allà hi vivia un home anomenat Eratòstenes (...). Va ser astrònom, historiador, geògraf, filòsof, poeta, crític teatral i matemàtic (...). Va ser, a més, director de la gran Biblioteca d'Alexandria, on va llegir un dia en un llibre de papir que en un lloc avançat de la frontera [sud], a Siem, prop de la primera cascada del Nil, al migdia del 21 de juny un pal vertical no projectava ombra. Al solstici d'estiu, el dia més llarg de l'any, a mida que avançaven les hores i s'aprovava el migdia, les columnes del temple anaven minvant. Al migdia havien desaparegut [les ombres]. En aquell moment es podia veure el sol reflectit a l'aigua al fons d'un pou profund. El sol donava directament a sobre dels caps.*

*Era una observació que d'altres podien haver ignorat amb facilitat. Pals, ombres, reflexos en pous, la posició del sol, quina importància podien tenir aquestes coses senzilles i quotidianes? Eratòstenes, però, era un científic, i els seus pensaments sobre aquests tòpics van canviar el món; en cert sentit van fer el món. Eratòstenes va tenir la valentia de fer un experiment, d'observar realment si a Alexandria els pals verticals projectaven ombres al migdia del 21 de juny. I va descobrir que sí que ho feien.*

*Eratòstenes es va preguntar aleshores per què, en el mateix instant que un bastó no projectava a Siem cap ombra, a Alexandria, a gran distància al nord, sí que projectava una ombra llarga (...). [Si la terra fos plana no havia d'haver-hi cap ombra, o bé l'ombra seria la mateixa als dos llocs]. Eratòstenes va comprendre que l'única resposta possible és que la superfície de la terra estigués corbada. I no només això: com més gran sigui la curvatura, més gran serà la diferència entre les longituds de les ombres (...). La diferència observada a les longituds de les ombres feia necessari que la distància entre Alexandria i Siem fos d'uns set graus al llarg de la superfície de la Terra; és a dir, que si imaginem els pals perllongats fins arribar al centre de la Terra, hi formaran un angle de set graus. Set graus és aproximadament una cinquantesena part [1/50] dels tres cents seixanta graus que conté la circumferència sencera de la Terra. Eratòstenes sabia que la distància entre Alexandria i Siem era d'uns 800 Km, perquè va contractar un home que la mesurés pas a pas. Vuit cents quilòmetres per cinquanta fan 40.000 Km.: aquesta havia de ser, doncs, la circumferència de la terra.*

*Aquesta és la resposta correcta. Les úniques eines d'Eratòstenes van ser pals, ulls, peus i cervells, i el gust per l'experimentació. Amb aquests elements va deduir la circumferència de la terra amb un error mínim, cosa que va ser un èxit notable fa 2200 anys. Va ser la primera persona que va mesurar amb precisió la grandària del planeta.*

[Encara caldria esmentar, en aquesta època, Arquímedes; una mica més tard, Heró d'Alexandria, al segle I d. C., va descriure el funcionament de la turbina de vapor... 1600 anys abans de la Revolució Industrial!]

---

<sup>6</sup> Seguim aquí les pàg. 14-16.

*Materiales con respecto a Roma (tal y como aparecen en el dossier)*

OBSERVACIÓN: Los materiales marcados con asterisco se reproducen después de la tabla, a modo de ejemplo.

FUENTE	MATERIAL
Docente	Esquema básico de historia de Roma*
Docente	Origen mítico de Roma
Docente	La familia romana
Docente	Clases Sociales*
Docente	Formas de gobierno*
ALBERICH, J.; CARBONELL, J.; DOMÍNGUEZ, M. et al. (1989). <i>Greco i Romans</i> . Madrid: Alhambra.	Organigrama del gobierno republicano y del gobierno imperial
ÉTIENNE, R. (1989). <i>Pompeya, la ciudad bajo Las cenizas</i> . Madrid: Aguilar.	Urbanismo, arte.
BARATTE, F. (1984). <i>El arte romano</i> . Barcelona: Paidós	Básicamente escultura: pp. 14, 23, 35, 36, 37 y 46
Docente	La onomástica romana (a partir de López Barja, 1993; cf. bibliografía)
Docente	Argumentos inmortales en las narraciones* ( a partir de BALLÓ, J. y PÉREZ, X.,1995: <i>La llavor immortal. Els arguments universals en el cinema (= La semilla inmortal. Los argumentos universales en el cine)</i> . Barcelona: Empúries.
MACAULAY, D. (1983). <i>Nacimiento de una ciudad romana</i> . Barcelona: Timun Mas.	Urbanismo en general.

## ESQUEMA BÀSIC D'HISTÒRIA DE ROMA.-

- Hi ha un *origen mític* (cf. fulls apart) i un *origen històric* de Roma.
- La història de Roma abasta uns 1200 anys (753 a. C.-476 d. C.) i s'acostuma a dividir en tres fases:
  - **Monarquia: 753-509 a. C.:**
    - Normalment, quan s'estudia aquesta època, no es parla gaire d'*economia* (perquè és agrícola-ramadera, amb pocs intercanvis comercials i poca importància).
    - La *societat* que s'explica, llevat del rei, és la mateixa que a la República, amb poques diferències.
    - **Forma de govern: La monarquia:**
      - El rei.
      - El primer senat.
      - els comicis curiats.
    - En política exterior, se sol parlar de la *influència etrusca*.
    - *Art.* (cf. fulls apart)
  - **República: 509-27 a. C.:**
    - **expansió exterior de Roma:**
      - expansió per *Itàlia* (509-272 a. C).
      - **guerres púniques:**
        - 1<sup>a</sup>: 264-241 a. C.
        - 2<sup>a</sup>: 218-201 a. C.
        - 3<sup>a</sup>: (molt menys important, perquè Roma ja domina la Mediterrània): 149-146 d. C.
      - Domini de la *Mediterrània Oriental* (Grècia sobretot): 170-140 a. C aproximadament.
      - Conquesta de les *Gàl·lies: 59-51 a. C.*
    - **Guerres civils a Roma (segle I a. C.):**
      - Màrius-Sul·la.
      - Cèsar-Pompeu.
      - Octavi-Marc Antoni.
    - Pas d'una *economia* molt fortament agrícola a una economia d'importància comercial. L'extracció de matèries primeres (mines de metalls preciosos, sobretot a Hispània, Britannia...).
    - **Societat:**
      - Roma com a societat *desigual:*
        - homes *lliures:*
          - rics: *patricis*.
          - pobres: *plebeus, clients*.
        - homes semillius: *lliberts*.
        - homes i dones *esclaus*.
        - les *dones* i la seva discriminació.
  - **Política:** Les institucions de la Roma republicana:
    - El *Senat*.



- Les *magistratures* o càrrecs polítics. El '*cursus honorum*'.
- Els *tribuns de la plebs*.
- **Cultura i Art:**
  - *Literatura* (ampliació apart):
    - *Teatre: Plaute i Terenci*.
    - *Oratòria: Ciceró*.
  - *Art* (cf. fulls apart)
  
- **Imperi:**
  - **Alt imperi: 27 a. C.-192 d. C.:**
    - *Economia*: Molt semblant a la de la República (a partir de les guerres púniques).
    - *Societat*: Molt semblant a la de la República. Ja no hi han lluites entre patricis i plebeus.
    - *Política*:
      - Un nou règim polític: el *principat*:
        - reordenació de les institucions republicanes (senat, tribuns de la plebs, diferent valor de les magistratures).
        - Una nova administració més professionalitzada.
        - el paper del prínceps.
    - *Literatura*:
      - *Poesia: Virgili, Horaci, Ovidi*.
      - *Prosa: Tit Livi (historiador)*.
    - *Art* (cf. fulls apart)
    - Diferents *dinasties* (julio-clàudia, flàvia, antonins...); emperadors més significatius.
  - **Baix Imperi: 192 d. C.-476 d. C.:**
    - La *crisi del segle III d. C.*: crisi econòmica, política i de fronteres.
    - L'imperi es reorganitza: *Dioclecià*.
    - L'Imperi es converteix al *cristianisme: Constantí i l'edicte de Milà (313 d. C)*.
    - *L'Imperi es divideix administrativament: Orient i Occident (395 d. C)*.
    - *Caiguda de l'Imperi Romà d'Occident (476 d. C); L'Imperi Romà d'Orient sobreviu amb el nom de "Imperi Bizantí"*.

**TEMES DE CULTURA ROMANA LLIGATS A LA HISTÒRIA, PERÒ QUE TAMBÉ ES PODEN DESENVOLUPAR INDEPENDENTMENT:**

- Hi ha tota una sèrie de temes de "*vida quotidiana*" i "*institucions bàsiques de Roma*" que s'acostumen a estudiar sense integrar-los directament en una època determinada. Normalment *el que s'està estudiant és el final de la República i el principi de l'Imperi (100 a. C.-100 d. C. aproximadament)*. Els temes més importants són aquests:

- **Urbanisme:**

- *Les vies de comunicació.*
- *El disseny de la ciutat (planta hipodàmica + campament)*
- *Les muralles.*
- *El fòrum romà. Estructura i edificis més significatius.*
- *principals edificis públics. Definició i funcions:*
  - *teatre*
  - *anfiteatre.*
  - *circ.*
  - *termes.*
  - *temples.*
  
- *La casa romana:*
  - *domus o casa de ciutat.*
  - *villa o casa de camp.*
  - *insulae o blocs de pisos antics a Roma (ciutat).*
- *El dret romà. La seva influència posterior a Europa, i especialment a Catalunya.*
- *La família romana (cf. tema apart, si s'escau).*
- *L'educació a Roma.*
- *La religió romana.*
- *L'exèrcit.*
- *Vida quotidiana:*
  - *divisió del temps.*
  - *treball i otium*
  - *El menjar, vestit, pentinat, mobiliari...*
  - *Ritus funeraris.*

### **CULTURA CLÀSSICA LLATINA A EUROPA.-**

- L'Edat Mitjana i les llengües clàssiques a Occident.
- Pervivència de la llengua i la cultura llatines.
  - Renaixement: concepte de "Humanisme".
  - *Romanticisme.*
- Llatí com a llengua científica fins el segle XVIII.
- ***Cultura clàssica a l'època actual:***
  - art.
  - mitjans de comunicació.
  - literatura.
  - publicitat.
- *Arrels llatines de costums populars.*
- *Expressions llatines actuals.*

# CLASSES SOCIALS A ROMA

## I. INTRODUCCIÓ:

A Roma va existir sempre, gairebé des del començament de la seva història, la divisió entre:

- homes lliures:
  - homes lliures rics: patricis
  - homes lliures pobres: plebeus, clients
- homes semillliures: lliberts
- homes no lliures: esclaus

Al llarg de la història, però, hi ha alguns drets que es van modificant.

## II. CARACTERÍSTIQUES DE CADA CLASSE SOCIAL:

### A. PATRICIS:

- Es consideren els descendents directes dels primers habitants de Roma;
- La seva riquesa es basa en la possessió de la terra (=són terratinents latifundistes)
- Ells són la base amb la que es forma el Senat.

### B. PLEBEUS:

- Al principi (fins l'any 451 a. C.) no tenien drets polítics, però, a poc a poc es van associant als diferents càrrecs públics
- En general, es tracta d'artesans o petits camperols que pràcticament viuen una economia de subsistència
- Amb el pas del temps, com veurem més endavant:
  - alguns d'aquests plebeus s'enriqueixen amb el comerç i passen a formar part de les classes nobles, juntament amb els patricis:
    - és el cas de la **nobilitas** o noblesa plebea, que comparteix el poder amb els patricis;
    - també és el cas dels **CAVALLERS** o **equites**: en el seu origen, es tractava de plebeus prou rics per poder comprar-se i mantenir un cavall a la guerra. Formen una mena de "burguesia comercial";
  - els que no tenen tanta sort, acabaran com a soldats professionals de l'enorme exèrcit romà (a partir del 110 a. C., aproximadament), o bé emigraran a Roma on romandran com a clients.

### C. CLIENTS:

- Es tracta de ciutadans lliures "a sou" d'algun ciutadà privilegiat: ajuden a les campanyes electorals (moltes vegades fent la "feina bruta"), aconsegueixen informacions importants, etc. El **patronus**, a canvi, els manté econòmicament, si bé aquesta relació no es considera oficialment un "treball", sinó una mena d'intercanvi de "detalls" (diners, objectes o menjar a canvi de serveis)

- En un primer moment eren estrangers, molts d'ells pobres
- Més endavant s'arriba a ser client quan s'ha patit una davallada econòmica forta

#### D. LLIBERTS:

- Antics esclaus que han obtingut la llibertat (= *manumissio* o manumissió):
  - per desig de l'amo (normalment per testament)
  - perquè s'han comprat a ells mateixos (quan eren esclaus l'amo els permetia que tinguessin diners propis)
- Tenen drets de propietat, però no tenen tots els drets polítics
- A l'Imperi arriben a ser molt importants com a col·laboradors dels emperadors "a l'ombra": això passa perquè els emperadors no es poden recolzar en patricis i cavallers, que formen el Senat al qual l'emperador li ha tret el poder.

#### E. ESCLAUS:

- D'entrada, ho poden ser:
  - per naixement (=fills d'una esclava)
  - per ser presoners de guerra
- Són considerats "coses" (= *res*) i no tenen cap dret. L'amo els pot torturar, o fins i tot matar, però això és raríssim, sobretot a finals de la República i a l'Imperi
- N'hi ha de molts tipus: des de minaires o camperols analfabets a metges, músics o mestres (aquests últims eren d'origen grec i estaven molt ben considerats<sup>7</sup>).

## II. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE LES CLASSES SOCIALS:

### A. MONARQUIA (753-509 a. C.):

- lliures:
  - ciutadans: patricis (normalment terratinents)
  - no ciutadans: plebeus, clients, lliberts
- no lliures: esclaus
- A l'època del rei Servi Tul·li (578-534 a. C.) es fa el **primer cens**, que es basa en la fortuna dels ciutadans.

### B. REPÚBLICA (509 a. C. - 27 a. C.):

- lliures:
  - ciutadans privilegiats: patricis i cavallers (grup de "nobles")

---

<sup>7</sup> Per exemple, el comediògraf Terenci era, en el seu origen, un esclau procedent de Cartago. Més tard el van manumetre, i va passar a ser un llibert.

- ciutadans no privilegiats: plebeus, clients
- no lliures: esclaus

Entre la Monarquia i la República passen dues coses importants:

- Els plebeus obtenen el dret de ciutadania (any 450 a. C., amb la Llei de les XII Taules);
- A les classes altes apareixen antics plebeus que s'han enriquit, normalment pel comerç. Aquests passen a formar part del grup de ciutadans privilegiats (així doncs, n'hi han privilegiats de dos tipus: els que tenen terres, o sigui, els antics patricis, i els que comercien, els cavallers).

C. IMPERI (14 d. C- 476 d. C):

- ciutadans “amb drets”:
  - ordre senatorial: patricis
  - ordre eqüestre: cavallers
- ciutadans “sense drets”:
  - plebeus
  - lliberts
  - colons

Amb l'Imperi desapareix el poder del Senat i passa a manar l'emperador. Això vol dir que el tema dels drets és relatiu, perquè molts emperadors actuaven com a governants dictatorials, sense cap control.

Un altre aspecte important és que, al Baix Imperi (aproximadament a partir del 200 d. C.), els emperadors obliguen la gent a romandre als camps, perquè no es despoblin: apareixen així els colons.

# FORMES DE GOVERN A ROMA

## I. LES FORMES DE GOVERN I LA SEVA EVOLUCIÓ:

Des de Grècia (segle V a. C.), se sap que, a totes les civilitzacions, hi ha tres formes bàsiques de govern:

- Govern d'una sola persona (“*monarquia*”<sup>8</sup>/*tirania*)
- Govern d'un grup reduït de persones (*aristocràcia/oligarquia*)
- Govern de la majoria (*democràcia/demagògia*)

A Roma, des de sempre, hi ha elements que assumeixen un o altre paper, donant-se una barreja dels tres aspectes, com podrem veure més endavant.

## II. EL GOVERN A LA MONARQUIA: (753 a. C. - 509 a. C.): Es basa en un equilibri entre els tres poders següents:

- El *rei*:
  - és un càrrec vitalici, però no hereditari. Això vol dir que, a la mort d'un rei, el Senat en tria un altre, que no té per què ser fill (ni tan sols familiar) de l'anterior;
  - Funcions:
    - sacerdot suprem (= *pontifex maximus*): màxim poder religiós (= *auspicium*, o capacitat d'interpretar els desitjos dels déus)
    - cap de l'exèrcit (= *imperium* o comandament suprem)
    - president del Senat
    - última instància judicial
- El *Senat*:
  - es tracta d'una assemblea de notables que funciona com a consell del rei
  - Amb Ròmul, en tenia **cent** membres; amb Tit Taci, **cent- cinquanta**; i, amb Tarquini Prisc, **tres-cents**.
  - *Funcions*:
    - vetllar pels costums dels avantpassats (= *mos maiorum*)
    - exerceix una tutela sobre els comicis curiats, designant la data de les eleccions i vigilat el procés de les eleccions.
    - Quan mor un rei, assumeix el poder fins que en tria un altre (= *interregnum*)
- Els *comicis curiats* (= *comitia curiata*): Són assemblees ciutadanes que:
  - trien el rei a proposta del Senat
  - exerceixen algunes funcions judicials
  - tenen certes prerrogatives religioses

## III. EL SISTEMA DE GOVERN A LA REPÚBLICA: (509 a. C. - 27 a. C)

- Diferències amb la Monarquia:
  - El rei desapareix, i, al seu lloc, es trien *dos* “presidents” cada any, els *còsols*

---

<sup>8</sup> Fem servir aquí la paraula monarquia en el seu sentit grec original, és a dir, “govern d'una sola persona”, i no en el sentit modern del terme (“lloc on hi ha un rei”).

- El **Senat** es converteix en l'òrgan de màxim poder:
  - control de la religió nacional
  - administració del tresor públic
  - control de la política exterior: rep ambaixadors, signa els tractats de pau i declara la guerra
  - poder de reclutar exèrcits
  - ratificació dels magistrats i de les lleis aprovades als comicis
- Els comicis curiats desapareixen i són substituïts pels **comicis centuriats**: es tracta d'una divisió en cinc classes socials segons les possibilitats econòmiques, però amb la particularitat que els membres de la primera classe tenen més vots que els de la resta.
- Les **magistratures** (= **cursus honorum**): Tots els ciutadans romans tenien el dret de triar i ser triats per a exercir càrrecs públics, al menys en teoria, a l'època de la República. Normalment, però, els càrrecs anaven a parar als membres del Senat o a les seves famílies. Els càrrecs propis del cursus honorum (**qüestor, edil, pretor, cònsol**) són anuals.
- En aquesta època de la República, podem dir, seguint l'historiador grec Polibi (200-118 a. C) que el govern de Roma és un equilibri entre
  - els còsols, que representarien el poder de l'antic rei
  - el Senat
  - el poble en assemblees (=comitia)

#### IV. **L'IMPERI**: (27 a. C. - 476 d. C.): La part de l'Imperi es subdivideix en dues èpoques:

- **Alt Imperi (27 a. V. - 192 d. C) o Principat**:
  - Durant aquesta època, es mantenen formalment les institucions republicanes, però, en realitat, el poder és en mans de una sola persona, el princeps
  - El princeps compta, sobre tot, amb la **tribunicia potestas**, és a dir, el càrrec de tribú de la plebs que, com sabem, podia exercir **dret de veto contra les decisions del Senat**.
  - A més, es reserva els títols de:
    - **imperator**, o general en cap dels exèrcits
    - **pontifex maximus** (=sacerdot suprem)
- **Baix Imperi (192 -476 ) o Dominat**: L'emperador passa a ser un monarca absolut i l'administració canvia perquè es va burocratitzant cada cop més.

## ARGUMENTOS INMORTALES

A continuación vamos a resumir, de manera esquematizada<sup>9</sup>, una serie de argumentos que podríamos considerar universales, y que aparecen, con más o menos variantes, en la literatura y en el cine. Esperamos que puedan ayudar a la confección de guiones multimedia:

Tema	¿En qué consiste?
Buscar un tesoro	Desplazamiento en el tiempo y el espacio para conseguir una gran misión; Necesidad de gran gasto de energía; existencia de alto riesgo; Encargo previo -> trayecto largo y arriesgado -> duelo en el lugar del destino - > inesperada ayuda amorosa -> huida accidentada->retorno triunfal
La vuelta al hogar	Tensión entre ley y deseo, hogar y viaje, memoria y olvido Identidad fragmentada: reconstrucción del yo a través de la memoria
Fundar una nueva patria	Los pioneros Una tierra prometida: decepción entre la realidad y el deseo Un líder Totalmente seguro o lleno de contradicciones subordinado al destino, o rebelde y visionario Descubrir y mancillar: las invasiones
El intruso benefactor	Un héroe que adopta naturaleza religiosa (Jesús, Prometeo, Quetzacoatl,...), o que asciende por algún mérito (Espartaco) Una biografía mesiánica Pueden venir del cielo: Encuentros en la tercera fase, El retorno del Jedi...
El intruso destructor	Aparición de uno o varios seres malignos que invaden una realidad hasta entonces tranquila: Se desencadena una crisis que después se transforma en mayor cohesión Se genera heroísmo entre algún miembro de la comunidad Persecución del intruso, sacrificio de algunos miembros de la comunidad (Como víctimas expiatorias) Relación con la oscuridad, la noche, la impureza que contamina (Drácula, Alien...) Posibilidad de intrusos animales: Los pájaros, Tiburón, ¿Alien?
La venganza	Ambivalencia moral del vengador: su acción viene de una sangre más antigua que él Ley del Tali3n o para una cadena infinita de violencia Orestes, El conde de Montecristo, Los intocables...
Mártir y tirano	Antígona como encrucijada de grandes conflictos: Mujer (hombres-mujeres) Joven (jóvenes-viejos) Solitaria (individuo-sociedad) Devota y piadosa (Derecho Natural-Derecho Positivo) Senderos de gloria, Doce hombres sin piedad...
Lo viejo y lo nuevo	Un mundo que se acaba y otro que está a punto de empezar El tiempo que todo lo corroe La posibilidad de autodestrucción
Amor voluble y cambiante	Noche mágica, espacio real y simbólico al mismo tiempo Idea de desorden cósmico, que es generador y creador: al final aparecerá el día que devolverá a todo el mundo a la realidad Aspectos intuitivos, cierta animalidad, deseo...
Amor redentor	Un animal-novio secuestra a una joven y está con ella sin hacerle daño Al cabo de un tiempo, ella le pide volver a ver a su familia: si él accede, se está civilizando; si no, ella se está animalizando.

<sup>9</sup> Seguimos aquí, de manera muy fiel, el libro de Jordi Balló y Xavier Pérez (1995): *La llavor immortal. Els arguments universals en el cinema (= La semilla inmortal. Los argumentos universales en el cine)*. Barcelona: Empúries.



	<p>El amor vence la repulsión y consigue crear una nueva realidad que parecía imposible</p> <p>Las apariencias engañan: Psique y Cupido, Cyrano, vampiros, grandes gorilas...</p> <p>La Bestia como un marginado social</p>
Amor prohibido	<p>El amor contrariado a causa de los orígenes: prohibiciones familiares o sociales</p> <p>Encuentros clandestinos sucesivos, dificultades diversas, ayudas inesperadas, boda secreta</p> <p>Las leyes del odio aprisionarán a los amantes hasta ahogarlos</p> <p>Confusión fatal, desenlace necrófilo.</p>
La adúltera	<p>Trasgresión de una vida asfixiante opuesta a una vida llena de novedades</p> <p>Oposición vida real-mundo idealizado (lecturas, TV)</p> <p>Fases:</p> <p>Una chica inexperta entra en un matrimonio normalmente pactado por la familia</p> <p>Vida estable que acaba en rutina y monotonía</p> <p>Aparición del deseo (fiestas, otros tipos de hombre)</p> <p>Adulterio</p> <p>Desengaño sentimental</p> <p>Decadencia económica, amenaza de escándalo, suicidio</p> <p>Personajes típicos:</p> <p>Marido frío y distante</p> <p>Amante frívolo</p> <p>Chantajista interesado</p> <p>Comunidad neutral pero cómplice de opresión machista</p>
El seductor	<p>Ya desde la mitología griega: Zeus que va a la búsqueda de conquistas transformándose, buscando nuevas vidas.</p> <p>Se plantea como un viaje más o menos profundo, con o sin redención a través del verdadero amor</p>
El amor que da categoría	<p>La Cenicienta como ascensión social gracias al elemento amoroso. Carácter de viaje iniciático</p> <p>Lucha entre el Bien y la Inocencia contra el Mal (Madrastra, hermanastras)</p> <p>Etapas:</p> <p>Paraíso inicial seguido de una pérdida irreparable</p> <p>Humillaciones</p> <p>Aparece una invitación seductora que se ve favorecida por una ayuda mágica</p> <p>Transformación de la chica, y enamoramiento</p> <p>Amago de pérdida: algún objeto simbólico da pistas para emprender la búsqueda</p> <p>Reconocimiento al fin. Posible castigo para las hermanastras</p>
La ambición por el poder	<p>Estructura de ascensión y caída</p> <p>Irracionalidad para satisfacer ambiciones desmesuradas, miedo a un poder que se escapa de las manos</p> <p>Locura sanguinaria, crímenes incluso entre familiares</p> <p>Descenso moral</p>
Pactar con el diablo (o no)	<p>El poder más allá de lo humano: la ambición del poder cósmico y total para seres (humanos) incompletos.</p> <p>Tensión entre el espíritu idealista y la atracción del mal</p> <p>La ciencia violada</p> <p>Al fin, redención moral a través de un acto de amor desinteresado: Rick en Casablanca, Schindler ante los nazis,...</p>
Doble personalidad	<p>La identidad rota</p> <p>El doble como enemigo íntimo: la esquizofrenia</p>

	Variante cómica: el doble como generador de equívocos de todo tipo (El gran dictador, por ejemplo)
El autoconocimiento	¿Quién soy? El viaje interior como descubrimiento doloroso Origen desconocido, caminos que no dominamos, desenlace inesperado También socialmente: El planeta de los simios (1968), o Todos los hombres del presidente (1976) nos lleva a donde no nos gustaría vernos como civilización.
Dentro del laberinto	En la época de las comunicaciones y la interconexión absoluta, nadie tiene intimidad El sinsentido de la vida: ¿dónde están las fronteras? El orden es el enemigo del individuo Minihéroes que no quieren serlo
Creación de vida artificial	Jugar a ser Dios: ¿Hasta dónde podemos llegar? ¿Qué es eso que hemos creado y qué derechos tenemos sobre él? Alguien como yo Alguien que refleja lo peor de mí Alguien que no es yo (Blade Runner), y sobre quien no tengo derechos
Descenso a los infiernos	La creación implica dolor, exaltación, desesperación, lirismo. ¿La naturaleza imita al arte? Lo irracional, lo morboso, lo impuro: Vértigo, Frenético (Harrison Ford buscando a su mujer por un París peligroso; viaje iniciático).

## AVALUACIÓ DEL MURAL PROPI I DELS ALTRES GRUPS

GRUP QUE AVALUA \_\_\_\_\_ GRUP AVALUAT \_\_\_\_\_

	n. ítem		JUEZ1			JUEZ2			JUEZ3			JUEZ4			JUEZ5			JUEZ6			JUEZ7		
			U	P	V	U	P	V	U	P	V	U	P	V	U	P	V	U	P	V	U	P	V
PROC	1.	El mural és clar: es fa entendre a primera vista	S	S	5	S	S	4	S	S	3	S	S	5	S	S	3	S	S	4	S	S	4
FCSC	2.	Conté clarament delimitades les diferents èpoques de la història de Grècia	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	5	S	S	3	S	S	5	S	S	4
FCSC	3.	Les èpoques de la història de Grècia estan ben definides i ben diferenciades cronològicament	S	N	3	S	S	4	S	S	4	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	4
FCSC	4.	Les informacions sobre la cultura de Creta són adients: economia comercial, arquitectura dels palaus, pintures murals...	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	3	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	5.	Les informacions sobre la cultura de Creta estan ben esquematitzades	S	S	5	S	S	5	S	S	3	S	S	3	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	6.	Les informacions sobre la cultura de Creta estan ben resumides	S	S	5	S	S	5	S	S	3	S	S	3	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	7.	Les imatges sobre la cultura de Creta reforcen les informacions escrites	S	S	5	S	S	5	S	S	3	S	S	3	S	S	4	S	S	3	S	S	4
VAN	8.	En aquest mural es valora la importància de la cultura de Creta	S	S	5	S	S	4	S	S	2	S	S	3	S	S	4	S	S	4	S	S	4
FCSC	9.	Les informacions sobre la cultura micènica són les adients: economia ramadera, cultura guerrera, muralles ciclòpies, tombes, màscara d'Agamemnom...	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	3	S	S	3	S	S	4	S	S	4
PROC	10.	Les informacions sobre la cultura micènica estan ben esquematitzades	S	S	3	S	S	4	S	S	5	S	S	3	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	11.	Les informacions sobre la cultura micènica estan ben resumides	S	S	5	S	S	5	S	S	4	S	S	3	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	12.	Les imatges sobre la cultura micènica reforcen les informacions escrites	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	3	S	S	4	S	S	3	S	S	4
VAN	13.	En aquest mural es valora la cultura micènica	S	S	5	S	S	5	S	S	4	S	S	3	S	S	4	S	S	4	S	S	4
FCSC	14.	Les informacions sobre l'Edat Fosca són les adients: invasions dòries, pèrdua de la cultura material, desaparició dels micènics...	S	S	5	S	S	5	S	N	1	S	S	3	S	S	3	S	S	4	S	S	4

PROC	15.	Les informacions sobre l'Edat Fosca estan ben esquematitzades	S	S	5	S	S	4	S	N	1	S	S	3	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	16.	Les informacions sobre l'Edat Fosca estan ben resumides	S	S	5	S	S	5	S	N	1	S	S	3	S	S	4	S	S	4	S	S	4
VAN	17.	En aquest mural es valora la cultura de l'Edat Fosca	S	S	5	S	S	4	S	N	1	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	4
FCSC	18.	Les informacions sobre l'Època Arcaica són les adients: colonitzacions, alfabet, olimpíades, Homer,...	S	S	4	S	S	4	N	N	1	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	19.	Les informacions sobre l'Època Arcaica estan ben esquematitzades	S	S	4	S	S	4	N	N	1	S	S	5	S	S	3	S	S	4	S	S	4
PROC	20.	Les informacions sobre l'Època Arcaica estan ben resumides	S	S	4	S	S	4	S	S	5	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	21.	Les imatges sobre l'Època Arcaica reforcen les informacions escrites	S	S	4	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	4	S	S	3	S	S	4
VAN	22.	En aquest mural es valora la cultura de l'Època Arcaica	S	S	4	S	S	4	S	S	4	S	S	5	S	S	3	S	S	4	S	S	4
FCSC	23.	Les informacions sobre l'Època Clàssica són les adients: Atenes, democràcia, Acròpolis, Partenó; Esparta, societat guerrera, ...	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	24.	Les informacions sobre l'Època Clàssica estan ben esquematitzades	S	S	5	S	S	5	S	S	5	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	25.	Les informacions sobre l'Època Clàssica estan ben resumides	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	26.	Les imatges sobre l'Època Clàssica reforcen les informacions escrites	S	S	5	S	S	5	S	S	5	S	S	5	S	S	3	S	S	3	S	S	4
PROC	27.	Aquest grup ha afegit imatges adients que no són del dossier però que l'han millorat	S	S	5	S	S	5	S	S	5	S	S	5	S	S	3	S	S	3	S	S	3
VAN	28.	En aquest mural es valora la cultura de l'Època Clàssica	S	S	4	S	S	4	S	S	5	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	4
FCSC	29.	Les informacions sobre l'Època Hel·lenística són les adients	S	S	4	S	S	4	S	S	4	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	30.	Les informacions sobre l'Època Hel·lenística estan ben esquematitzades	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	31.	Les informacions sobre l'Època Hel·lenística estan ben resumides	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	4
PROC	32.	Les imatges sobre l'Època Hel·lenística reforcen les informacions escrites	S	S	5	S	S	5	S	S	5	S	S	5	S	S	3	S	S	3	S	S	4
VAN	33.	En aquest mural es valora la cultura de l'època Hel·lenística	S	S	5	S	S	5	S	S	5	S	S	5	S	S	4	S	S	4	S	S	4

PROC	34.	El mural té espais diferents per a les diferents èpoques: ocupa més espai la clàssica, després l'Arcaica i l'Hel·lenística, i després Creta i Micenes	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	5	S	S	2	S	S	3	S	S	4
		<i>Tenint en compte el que s'ha contestat, crec que la nota de CONCEPTES per a aquest mural és</i>																					
		<i>Tenint en compte el que s'ha contestat, crec que la nota de PROCEDIMENTS per a aquest mural és</i>																					
		<i>Tenint en compte el que s'ha contestat, crec que la nota d'ACTITUDS per a aquest mural és</i>																					

**OBSERVACIONS**

NEUS: 18 i 19: Per què *correcte* i no *discutible*?

ANNA: No respon directament els ítems del qüestionari. Tot i així diu que li sembla tot molt correcte, i que és això el que ella valoraria a l'aula.

**CLAU:**

1. **ACORD MÍNIM**
2. ...
3. ...
4. ...
5. **ACORD MÀXIM**

## **AVALUACIÓ DEL RELAT PROPI I DEL DELS ALTRES GRUPS**

			JUEZ 1			JUEZ 2			JUEZ 3			JUEZ 4			JUEZ 5			JUEZ 6		
	n. ítem		u	p	v	u	p	v	u	p	v	u	p	v	u	p	v	u	p	v
FCSC	1.	Hi apareix la divisió de Roma en tres grans etapes: Monarquia, República, Imperi	s	s	5	n	s	5	s	s	5	n	s	5	s	s	5	s	s	5
VAN	2.	Hi ha estimació positiva per la Història Antiga de Roma	n	n	1	n	n	2	s	s	3	s	s	4	s	n	1	s	s	4
FCSC	3.	Hi apareixen informacions sobre l'origen mític de Roma	s	s	4	s	s	5	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	5
FCSC	4.	Hi apareixen informacions sobre la planta en quadrícula de les ciutats romanes	s	s	2	s	s	5	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	5
FCSC	5.	Hi apareixen informacions sobre els carrers principals, CARDO I DECUMANUS	s	s	3	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	5	s	s	5
FCSC	6.	Hi apareixen informacions sobre DOMUS, amb les seves parts	s	s	4	s	s	5	s	s	3	s	s	4	s	s	5	s	s	5
FCSC	7.	Hi apareixen informacions sobre INSULAE, amb les seves parts	s	s	4	s	s	5	s	s	3	s	s	4	s	s	5	s	s	5
FCSC	8.	Hi apareixen informacions sobre la vil·la romana (CASA + CENTRE ECONÒMIC AGRARI)	s	s	3	s	s	5	s	s	3	n	s	5	s	s	5	s	s	5
VAN	9.	Es nota que els rics vivien en cases molt diferents a les dels pobres	s	s	5	s	s	5	s	s	4	n	s	5	s	s	5	s	n	1
FCSC	10.	Hi apareixen informacions sobre les carreteres i vies marítimes	n	n	2	s	s	5	s	s	3	s	s	4	s	s	5	s	s	5
FCSC	11.	Hi apareixen informacions sobre el FÒRUM i les seves parts: BASÍLICA, CURIA, TEMPLES	s	s	4	s	s	5	s	s	4	n	s	5	s	s	5	s	s	5
FCSC	12.	Hi apareixen informacions sobre les MURALLES de la ciutat	s	s	3	s	s	5	s	s	5	n	s	5	s	s	5	s	s	5
FCSC	13.	Hi apareixen informacions sobre els edificis públics més importants: TEATRES, AMFITEATRES, CIRCS, TERMES, la seva forma i per a què servien	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	5
FCSC	14.	Hi apareixen informacions sobre els membres d'una família romana rica típica: PATER FAMILIAS, MATRONA, FILLS, CLIENTS, LLIBERTS...	n	n	2	s	s	5	s	s	5	n	s	5	s	s	5	s	s	5
FCSC	15.	Hi apareixen informacions sobre algun dels tipus de MATRIMONI o d'unions de parella	s	s	4	s	s	5	s	s	5	n	s	4	s	s	5	s	s	5
VAN	16.	Es nota que hi ha persones privilegiades i persones sotmeses a les famílies	s	s	4	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	4	s	n	1

FCSC	17.	Hi apareixen informacions sobre les diferents maneres d'anomenar-se, segons si ets home o dona, ciutadà o no ciutadà, etc.	s	s	4	s	s	5	s	s	2	n	s	5	s	s	5	s	s	4
FCSC	18.	Hi apareixen informacions sobre les FORMES DE GOVERN A ROMA	s	s	5	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	5	s	s	5
VAN/ PROC	19.	El relat està treballat amb cura (redacció, ortografia, vocabulari)	s	s	5	s	s	3	s	s	2	n	s	4	s	s	5	s	s	5
VAN	20.	El relat està ben presentat: és agradable a la vista	s	s	2	s	n	2	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	3
PROC	21.	El relat és imaginatiu: els ambients estan ben emmarcats i és fàcil imaginar-se'ls	n	n	1	s	n	2	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	4
PROC	22.	El relat és imaginatiu: els personatges estan ben retratats i és fàcil imaginar-se'ls	n	n	1	s	n	2	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	4

**CLAU**

1. *MÍNIM*
2. ...
3. ...
4. ...
5. *MÀXIM*

## AVALUACIÓ DEL CRÈDIT

Cada alumna/-e (posar-hi el nom):

Data: \_\_\_\_\_

			JUEZ1			JUEZ2			JUEZ3			JUEZ4			JUEZ5			JUEZ6			JUEZ7		
			u	p	V	u	p	v	u	p	v	u	p	v	u	p	V	u	p	v	u	p	V
PRO	1.	* Aquest crèdit permet aprendre a treballar amb materials diversos	s	s	5	s	s	3	s	s	5	s	s	3	s	s	3	s	s	4	s	S	4
PRO	2.	* Aquest crèdit permet contrastar informacions	s	s	5	s	s	5	s	s	5	n	n	1	n	n	1	s	s	4	s	s	4
PRO	3.	He consultat regularment les taules cronològiques per poder orientar-me a les diferents èpoques	s	n	3	s	S	4	s	s	5	s	s	4	s	s	4	s	s	3	s	s	5
FCSC	4.	* Els materials del crèdit permeten distingir les diferents èpoques de la història de Grècia.	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	5
VAN	5.	El crèdit permet assimilar les informacions sobre la civilització de Creta	s	s	5	s	s	3	s	s	5	s	s	4	s	s	4	s	s	4	s	s	4
VAN	6.	El crèdit permet assimilar les informacions sobre la cultura micènica	s	s	5	s	s	2	s	s	5	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	4
VAN	7.	El crèdit permet assimilar les informacions la civilització de l'Edat Fosca	s	s	5	s	s	2	s	s	5	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	4
FCSC	8.	El crèdit permet assimilar les informacions sobre l'Època Arcaica	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	4
FCSC	9.	El crèdit permet assimilar les informacions sobre l'Època clàssica	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	4
VAN	10.	* S'ha de valorar positivament l'aparició de la democràcia com a forma de govern a Atenes a l'època clàssica	s	s	3	s	s	4	s	s	5	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	5
FCSC	11.	El credit permet assimilar les informacions sobre l'època hel·lenística	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	4	s	s	4	s	s	4	s	s	4
FCSC	12.	El crèdit permet conèixer la divisió de la història de Roma en tres grans etapes: Monarquia, República, Imperi	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	5
FCSC	13.	Urbanisme: El crèdit permet entendre l'organització urbanística de les ciutats romanes	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	5
FCSC	14.	El crèdit permet conèixer les característiques dels membres d'una família romana	s	s	5	s	n	1	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	5
FCSC	15.	El crèdit permet saber definir les edats dels homes i les dones	s	s	5	s	n	1	s	s	5	n	n	1	s	s	5	s	s	5	s	s	4



FCSC	16.	El crèdit permet conèixer els diferents tipus de matrimoni	s	s	5	s	n	1	s	s	5	s	s	5	s	s	3	s	s	3	s	s	4
FCSC	17.	El crèdit permet conèixer les diferents maneres d'anomenar-se: si ets home o dona, lliure o esclau, etc.	s	s	5	s	n	1	s	s	5	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	5
VAN	18.	Em sembla correcte que hi hagin classes socials amb riqueses i poder tan diferents	S	s	4	n	n	1	s	s	5	s	n	1	s	s	5	s	s	5	s	s	4
VAN	19.	Em sembla correcta la manera com vivien les dones a l'antiga Roma	S	s	4	n	n	1	s	s	5	s	n	1	s	s	5	s	s	4	s	s	4
PRO	20.	He consultat el tema FORMES DE GOVERN A ROMA	S	s	4	s	s	5	s	s	5	s	n	1	s	s	5	s	s	5	s	s	5
PRO	21.	La tècnica del brainstorm (apuntar totes les idees que se'ns venien al cap) em sembla bona	S	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	3	s	s	3	s	s	4	s	s	4
VAN/ PRO	22.	Els membres de l'equip van participar tots per un igual a l'hora de suggerir idees del relat	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	3	s	s	4	s	s	4	s	s	4
VAN	23.	Crec que s'haurien de conservar els edificis i les ciutats de l'Antiga Roma	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	3	s	s	3	s	s	4	s	s	4
PRO	24. *	He utilitzat la lectura per informar-me	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	4	s	s	4	s	s	4	s	s	5
PROC	25.	He fet servir el subratllat per remarcar els aspectes més bàsics	s	s	5	s	S	5	s	s	5	s	s	3	s	s	4	s	s	5	s	s	5
PRO	26. *	He resumit les informacions que llegia	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	3	s	s	5	s	s	4	s	s	5
PRO/ FCSC	27. *	Sóc capaç d'extreure conclusions per escrit dels materials treballats	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	3	s	s	4	s	s	5	s	s	5
PRO	28.	El diàleg amb els companys del grup em sembla una bona tècnica per assimilar els conceptes	s	s	4	s	s	4	s	s	5	n	n	1	s	s	4	s	s	4	s	s	4
PRO	29.	El diàleg amb els companys dels altres grups em sembla una bona tècnica per assimilar els conceptes	s	s	5	s	s	4	s	s	5	n	n	1	s	s	5	s	s	5	s	s	5
PRO	30.	He millorat la meua capacitat d'expressió davant dels altres	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	2	s	s	5	s	s	4	s	s	4
VAN	31.	Valoro els debats que hem fet a classe	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	3	s	s	4	s	s	4	s	s	4
VAN	32.	Després d'haver fet el crèdit, valoro molt més positivament les cultures de Grècia i de Roma	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	4	s	s	4
VAN	33.	La biblioteca permet treballar millor amb els diferents materials que una aula ordinària	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	3	s	s	4	s	s	4	s	s	4
VAN	34.	La biblioteca permet treballar millor gràcies als seus llibres que una aula ordinària	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	3	s	s	5	s	s	3	s	s	4

**CLAU**

1. **ACORD MÍNIM**
2. ...
3. ...
4. ...
5. **ACORD MÀXIM**

### *Observacions*

NEUS:

18 i 19: Per què *correcte* i no *discutible*?

ANTONIO:

Les qüestions 14 a 19 sí es poden plantejar si es tracta d'estudiar la societat romana d'aquesta manera.

ANNA:

Es mostra totalment d'acord [sic], però fa les següents matitzacions (lit): *Respecte als continguts que es desprenen dels ítems, força coherents, hi trobo a faltar algun esment sobre la cara més fosca del món clàssic: l'esclavisme, l'atenció nul·la cap als sectors socials menys afavorits (tret del 'panem et circenses'), el gust pels espectacles sangonants, el poc valor donat a segons quines vides humanes...*

QÜESTIONARI AUTOAVALUACIÓ INDIVIDUAL GRÈCIA: FCSC, PROC, VAN

COGNOMS \_\_\_\_\_ NOM \_\_\_\_\_ CURS \_\_\_\_\_ DATA \_\_\_\_\_

A continuació tens una sèrie d’afirmacions sobre el teu grau de treball individual dels materials de Grècia. Hauries de posar, seguint la puntuació que et proposarem a continuació, el grau d’assoliment dels conceptes , els procediments i les actituds que creus que has tingut. Si vols fer algun comentari sobre qualsevol de les preguntes (per exemple, si has afegit material nou teu o del grup, o qualsevol altre aspecte que consideris oportú), posa-ho, indicant-ne el número , a l’apartat final **OBSERVACIONS** (pots continuar per la part del darrera del full).

**VALORS:**

**1.- NO HO DOMINO/ NO HO HE FET EN ABSOLUT; 2.-...; 3.-...; 4.-...; 5.- HO DOMINO/ HO HE TREBALLAT TOTALMENT**

	<b>PREGUNTA</b>	<b>CONCEPTES</b>					<b>PROCEDIMENTS</b>						<b>ACTITUDS, VALORS</b>			
		<i>EC</i>	<i>SO</i>	<i>P</i>	<i>C</i>	<i>A</i>	<i>L</i>	<i>S</i>	<i>E</i>	<i>R</i>	<i>D</i>	<i>DA</i>	<i>VCP</i>	<i>VPP</i>	<i>CTI</i>	<i>CTG</i>
1.	Cultura de Creta (=El fabuloso país de los palacios)															
2.	Cultura micènica (=El Egeo es un hervidero)															
3.	Edat Fosca (=Un paréntesis de cuatro siglos)															
4.	Època Arcaica (= dossier profesor)															
5.	Època clàssica (=Las ciudades griegas)															
6.	Època Helenística (=materials propis)															
<b>OBSERVACIONS</b>																

CLAU:	JUEZ1			JUEZ2			JUEZ3			JUEZ4			JUEZ5			JUEZ6			JUEZ7			
	U	P	V	U	P	V	U	P	V	U	P	V	U	P	V	U	P	V	U	P	V	
• CONCEPTES:																						
• EC: ECONOMIA	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	3	S	S	3	S	S	4	S	S	5	
• SO: SOCIETAT	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	3	S	S	3	S	S	5	S	S	5	
• P: ESTRUCTURES POLÍTQUES	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	3	S	S	3	S	S	5	S	S	5	
• C: CULTURA	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	N	2	S	S	5	S	N	2	S	S	5	
• A: ARTS PLÀSTIQUES: ARQUITECTURA, ESCULTURA, PINTURA, MOSAIC...	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	N	2	S	S	5	
• PROCEDIMENTS:																						
• L: LECTURA	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	N	2	S	S	5	S	S	4	S	S	5	
• S: SUBRATLLAT	S	S	5	S	S	4	S	S	3	N	N	1	S	S	4	S	S	3	S	S	5	
• E: ESQUEMA	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	N	2	S	S	4	S	S	4	S	S	5	
• R: RESUM	S	S	5	S	S	3	S	S	5	S	S	3	S	S	4	S	S	5	S	S	5	
• D: DIÀLEG AMB ELS COMPANYS DEL PROPI GRUP	S	S	5	S	S	5	S	¿	2	N	N	1	S	S	3	S	S	3	S	S	4	
• DA: DIÀLEG AMB COMPANYS DELS ALTRES GRUPS	S	S	5	S	S	5	S	¿	1	N	N	1	S	S	3	S	S	3	S	S	4	
• ACTITUDS, VALORS:								S	5				N	N	2	N	N	1	S	S	5	
• VCP: VALORACIÓ DE LES CULTURES DEL PASSAT	S	S	5	S	S	5	S	S	5	S	S	3	S	S	4	S	N	2	S	S	5	
• VPP: VALORACIÓ DEL PATRIMONI DEL PASSAT	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	3	S	S	5	S	S	5	S	S	5	
• CTI: CAPACITAT DE TREBALL INDIVIDUAL	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	4	S	S	5	S	S	3	S	S	5	
• CTG: CAPACITAT DE TREBALL EN GRUP.	S	S	5	S	S	4	S	¿	2	N	N	1	S	S	5	S	S	4	S	S	5	

## AVALUACIÓ TASQUES INDIVIDUALS JUTGES RESUM

	n. ítem		JUEZ 1			JUEZ 2			JUEZ 3			JUEZ 4			JUEZ 5			JUEZ 6		
			u	p	v	u	p	v	u	p	v	u	p	v	u	p	v	u	p	v
FCSC	1	Conec la divisió de la història de Roma en tres grans etapes: Monarquia, República, Imperi	s	s	4	s	s	5	s	s	5	n	s	5	s	s	5	s	s	5
PROC	2	He llegit l'Esquema bàsic d'Història de Roma	s	s	2	s	s	5	s	s	3	s	s	5	s	n	1	s	s	3
VAN	3	Veig que la Història de l'Antiga Roma és llarga i interessant	s	n	2	s	n	2	s	s	2	n	s	3	s	s	5	s	s	3
PROC	4	He consultat la taula cronològica de la Història de Roma per poder orientar-me a les diferents èpoques	s	s	3	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	4
PROC	5	He llegit el tema ORIGEN MÍTIC DE ROMA	s	s	5	s	s	5	s	s	3	s	s	4	s	s	5	s	s	3
PROC	6	He subratllat el llibre ORIGEN MÍTIC DE ROMA	s	s	4	s	n	2	s	s	4	s	s	4	s	s	5	s	s	3
PROC	7	He preparat l'exposició oral sobre L'ORIGEN MÍTIC DE ROMA	n	n	3	s	s	5	s	s	3	s	s	4	s	s	5	s	s	3
FCSC	8	Urbanisme: He entès l'organització en quadrícula de les ciutats romanes	s	s	2	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	3
FCSC	9	He vist l'existència de dos carrers principals que es creuen al centre de la ciutat, i que es diuen CARDO i DECUMANUS	s	s	3	s	s	5	s	s	2	s	s	5	s	s	5	s	s	4
FCSC	10	Entenc que hi ha cases de rics (DOMUS) i cases de pobres (INSULAE)	s	s	5	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	5	s	s	5
FCSC	11	He vist que la <i>domus</i> té una o dues plantes, i que està organitzada al voltant de dos patis: L'ATRI i el PERISTIL	s	s	4	s	s	5		s	3	n	s	4	s	s	5	s	s	5
FCSC	12	Sé que les <i>insulae</i> eren pisos per a pobres, normalment de fusta	s	s	5	s	s	5	s	s	4	n	s	4	s	s	5	s	s	5
VAN	13	Em sembla just que hi haguessin cases per a molt rics i cases per a pobres	n	n	1	n	s	5	s	n	1	s	s	4	s	s	5	s	s	3
FCSC	14	He comprès l'existència de vies o carreteres que unien tot l'Imperi Romà	s	s	2	s	s	5	s	s	5	n	s	5	s	s	5	s	n	1
FCSC	15	He vist que les ciutats romanes tenien muralles	s	s	5	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	5	s	s	5
FCSC	16	Conec l'existència d'aqüeductes per portar aigua a les ciutats	s	s	3	s	s	5	s	s	4	n	s	5	s	s	5	s	s	5
FCSC	17	He vist que el Fòrum romà era la plaça més important	s	s	5	s	s	5	s	s	4	n	s	5	s	s	5	s	s	5
FCSC	18	Sé que al fòrum hi havia els edificis religiosos (TEMPLES), polítics (CURIA) i econòmics (BASÍLICA) més importants	s	s	5	s	s	5	s	s	4	n	s	5	s	s	5	s	s	5
FCSC	19	Conec els edificis públics més importants (TEATRE, AMFITEATRE, CIRC, TERMES), la seva forma i per a què servien	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	5	s	s	4
FCSC	20	He treballat la vil·la romana (CASA + CENTRE ECONÒMIC AGRARI)	n	n	1	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	5	s	s	3
PROC	21	He llegit el llibre NAIXEMENT D'UNA CIUTAT ROMANA	s	s	4	s	s	5	s	S	3	s	s	5	s	s	5	s	s	3
PROC	22	He resumit el llibre NAIXEMENT D'UNA CIUTAT ROMANA	s	s	4	s	n	2	s	S	4	n	s	4	s	s	5	s	s	4

FCSC	23	Conec les característiques dels membres d'una família romana: el <i>pater familias</i> , la mare, els fills, els clients...	s	s	4	s	s	5	s	S	4	s	s	3	s	s	5	s	s	5
FCSC	24	Podria definir les edats dels homes i les dones	n	n	1				n	n	1	n	s	4	s	s	4	s	n	1
FCSC	25	Conec els diferents tipus de matrimoni	s	s	3	s	s	5	s	n	2	s	s	3	s	s	4	s	s	5
PROC	26	He llegit el tema LA FAMÍLIA ROMANA	s	s	4	s	s	5	s	s	3	s	s	4	s	s	5	s	s	3
PROC	27	He consultar el tema LA FAMÍLIA ROMANA per completar les informacions del relat	s	s	5	s	s	5	s	s	3	s	s	5	s	s	4	s	s	4
VAN	28	Crec que la família romana és una organització justa: està bé que mani el marit	n	n	2	s	s	5	s		2	s	s	4	s	s	5	s	n	1
VAN	29	Crec que la família romana és una organització justa: està bé que hi hagi esclaus	s	s	3	s	n	2	s	s	5	n	s	5	s	s	5	s	n	1
FCSC	30	Podria enumerar i definir les característiques de les classes socials a Roma: PATRICIS, PLEBEUS, CLIENTS, LLIBERTS, ESCLAUS	s	s	4	s	n	2		s	3	n	s	5	s	s	5	s	s	5
FCSC	31	He entès les diferents maneres d'anomenar-se: si ets home o dona, lliure o esclau, etc.	s	s	5	s	s	5	s	s	4	n	s	5	s	n	1	s	s	4
PROC	32	Vaig prendre apunts quan el professor va explicar els noms dels romans	s	s	3	s	s	3	s	s	4	s	s	4	s	n	1	s	s	4
VAN	33	Em sembla correcte que hi hagin classes socials amb riqueses i poder tan diferents	s	s	4	s	n	2	s	s	2	n	s	5	s	n	1	s	n	1
VAN	34	Em sembla correcta la manera com vivien les dones a l'antiga Roma	s	s	5	s	n	2	s	s	3	n	s	4	s	s	5	s	n	1
PROC	35	He consultat el tema FORMES DE GOVERN A ROMA				s	s	5	s	s	4	n	s	5	s	s	5	s	s	4
PROC	36	Per elaborar el relat, vam començar apuntant totes les idees que se'ns venien al cap (BRAINSTORM)	n	n	1	s	n	2		s	4	s	s	5	s	s	4	s	s	3
VAN	37	Jo vaig participar més o menys com els altres a l'hora de suggerir idees per al relat	s	s	4	s	n	2	s	s	4	s	s	4	s	s	4	s	s	4
VAN	38	Els altres membres de l'equip van participar tots per un igual a l'hora de suggerir idees del relat	s	s	4	s	n	2	s	n	1	s	s	3	s	s	4	s	s	4
VAN	39	He intentat tenir cura de treballar a fons els temes	s	s	4	s	s	4	s	n	1	s	s	4	s	s	5	s	s	5
VAN	40	Quan he estudiat la civilització romana, me n'adono que hi ha diferències de classe social i de sexe	s	s	5	s	s	3				s	s	5	s	s	5	s	s	5
VAN	41	Crec que s'haurien de conservar els edificis i les ciutats de l'Antiga Roma	s	s	4	s	s	3				s	s	5	s	s	5	s	s	5

## **AVALUACIÓ TASQUES GRUPALS**

Cada alumna/-e (posar-hi el nom):

Intragrupal (posar-hi el nom del grup):

Data: \_\_\_\_\_

		JUEZ 1			JUEZ 2			JUEZ 3			JUEZ 4			JUEZ 5			JUEZ 6		
		U	P	V	U	P	V	U	P	V	U	P	V	U	P	V	U	P	V
1.	He ajudat a avançar les feines del grup	sí	sí	2	Sí	Sí	4	sí	sí	5	sí	sí	5	Sí	Sí	4	S	S	5
2.	He ajudat a que el grup estigués unit	sí	sí	4	Sí	Sí	4	sí	sí	4	sí	sí	5	Sí	sí	4	S	S	5
3.	M'he deixat ajudar pels altres membres del grup	sí	sí	4	Sí	Sí	5	sí	sí	4	sí	sí	5	sí	sí	3	S	S	3
4.	M'he sentit bé dins del grup	sí	sí	5	Sí	Sí	4	Sí	no	3	sí	sí	5	No	No	1	5	S	4
5.	Confiava en la capacitat dels companys per dur a terme les feines	sí	sí	5	Sí	Sí	4	no	no	1	sí	Sí	5	Sí	Sí	3	S	S	5
6.	Els companys han escoltat les meves propostes				No	Sí	5	sí	no	1	no	sí	4	Sí	Sí	4	S	S	3
7.	Al grup hem decidit entre tots sense que ningú es quedés al marge	sí	sí	5	Sí	Sí	5	sí	sí	3	sí	sí	5	Sí	Sí	4	S	S	5
8.	Era clar què s'havia de fer	sí	sí	5	No	Sí	4	sí	sí	5	no	Sí	5	Sí	No	2	S	S	5
9.	Era clar com fer la feina	sí	sí	5	No	Sí	4	sí	sí	5	no	Sí	5	Sí	Sí	3	S	S	5
10.	Podia fer-me una idea del resultat final de la tasca	sí	sí	3	Sí	Sí	5	sí	sí	4	no		4	Sí	Sí	3	S	S	5
11.	Sobretot, he coordinat i orientat les feines	no	no	1	Sí	Sí	5	sí	sí	5	sí	Sí	3	Sí	Sí	4	S	S	3
12.	Sobretot, he fet les feines que m'encomanaven altres membres del grup				Sí	Sí	5	sí	sí	4	sí	Sí	3	Sí	Sí	4	S	N	1
13.	Ens hem organitzat bé a l'hora de repartir les tasques	sí	sí	5	Sí	Sí	4	sí	sí	5	sí	Sí	5	Sí	Sí	3	S	S	5
14.	Ens hem organitzat bé a l'hora de dur a terme les tasques	sí	sí	5	No	Sí	4	sí	sí	5	no	sí	4	Sí	Sí	4	S	S	4
15.	Al final de cada bloc, hem comprovat que les feines estaven correctament fetes entre tots				Sí	Sí	3	sí	sí	5	no	sí	4	Sí	Sí	3	S	S	5
16.	Si calia, hem canviat la manera de treballar sobre la marxa	s	s	5	s	s	4	s	s	4	n	s	4	s	s	4	s	s	5
17.	Els treballs que hem fet era millor resoldre'ls en grup que individualment	sí	sí	5	s	n	3	s	n	1	s	s	4	s	s	4	s	s	5
18.	Hem resolt bé els conflictes que han aparegut al llarg del crèdit	s	s	5	s	s	5	s	s	4	s	s	5	s	s	5	s	s	5
19.	Tornaria a treballar amb els mateixos membres del grup	s	s	5	s	s	3	s	n	3	s	s	5	s	s	4	s	n	1

## **OBSERVACIONES**

### **JUEZ 2**

*El matís entre 8 i 9 crec que és difícil de distingir pels alumnes d'ESO. Potser amb una formulació diferent o amb una explicació funcionarà. Passa el mateix amb 13 i 14.*

*En les preguntes 6 i 16 crec que els esbiaixos de percepció personal poden fer poc aprofitables les respostes. Ara bé, si interessa mirar aquestes diferències de percepció, aleshores la cosa canvia.*

*En les preguntes puntuades amb 3 considero que es poden donar respostes "negatives" a actituds "positives". Per exemple, un bon company d'equip pot dir que vol canviar de grup perquè te fe en que amb un altre grup també funcionarà (li ha anat bé amb el grup i l'investigador interpreta que no).*

### **JUEZ 1**

*1) El ítem 11 no acabo de ver porqué se incluye.*

*2) Los ítems 13,14 y 17 incluyen el adverbio *bè*. Intentaría buscar otro término para sustituirlo con la misma claridad.*

*3) El autor Jacob recoge algunos apartados de interés sobre el trabajo en grupo. Si piensas que puede ser de interés darles un vistazo, me dices y te envío la nota que tengo.*

### **JUEZ 3**

*S'hauria d'incloure alguna pregunta que reflectís aspectes socioafectius del grup*

### **JUEZ 4**

*8.- (FORMULACIÓ ALTERNATIVA): Savia sempre quina feina havia de fer?*

*9.- ( " " ): Savia (sempre) com havia de fer la feina?*

*15.- ( " " ): Hem revisat en grup les feines realitzades*

*16.- ( " " ): Ha estat millor realitzar els treballs en grup que individualment./Era millor treballar en grup que individualment.*



# AULA ESCOLAR

OBJETIVO: Estimar si el espacio, el tiempo asignado a las tareas, las normas, las expectativas, la disciplina y las interacciones (individuales, en pequeños grupos, en gran grupo) favorecen los aprendizajes.

## I. INDICADORES

1. Entorno ecológico de actividades (análisis longitudinal a lo largo de la experiencia)
  - a. Distribución del tiempo de trabajo:
    - i. Individual
    - ii. En pequeños grupos
    - iii. En gran grupo
  - b. Espacio: distribución y características.
  - c. Recursos que se poseen
  - d. Orden y disciplina:
    - i. Normas que se establecen
    - ii. Sistemas de control que se establecen
    - iii. Expectativas sobre los alumnos por parte del profesor
    - iv. Suministro de refuerzos: Sistemas de premios y castigos
2. Clima de aula: análisis de los diversos subsistemas intervinientes.
  - a. Relaciones profesor-clase (gran grupo)
  - b. Relaciones profesor-clase (pequeños grupos)
  - c. Relaciones profesor-individuo particular (¿distribución del tiempo homogénea?)
  - d. Relaciones entre iguales
    - i. Factores comunicativos
    - ii. Sabe ayudar/ Ayuda/ Pide ayuda (o no)
    - iii. Análisis del grado de compañerismo y de cohesión grupal: influencia de las técnicas de trabajo en grupo y de la simulación:
      1. pequeño grupo
      2. gran grupo

## II. ESTRATEGIAS DE OBTENCIÓN DE LA INFORMACIÓN:

- |  |   |               |
|--|---|---------------|
| <ol style="list-style-type: none"><li>1. observación participante</li><li>2. entrevistas informales</li><li>3. análisis de documentos</li><li>4. registro videográfico</li><li>5. notas de campo</li></ol> | } | TRIANGULACIÓN |
|--|---|---------------|

# CONTENIDOS DOCENTES

**OBJETIVOS:** Describir la jerarquía interna, la organización y la interrelación de los contenidos. Comprobar la utilidad y la oportunidad de la selección, la secuenciación y la presentación de los materiales, con el fin de que se produzcan aprendizajes oportunos y significativos.

## I. INDICADORES

1. Selección y ordenación de temas: análisis narrativo del entramado conceptual y la secuenciación.
  - a. Relación con el marco teórico de la investigación
  - b. Aspectos clave desde la didáctica general
  - c. Aspectos clave desde la didáctica específica (= Filología Clásica)
  - d. Aspectos clave desde los contenidos (= Filología Clásica)
  
2. Secuenciación y estructuración de los contenidos:
  - a. Criterios cronológicos para estudiar las civilizaciones griega y latina: por qué.
  - b. Los indicadores conceptuales del aprendizaje discente:
    - i. Economía
    - ii. Sociedad
    - iii. Política
    - iv. Cultura y Arte
  - c. Valores implícitos

} interrelación/  
organización/  
jerarquía
  
3. La selección de los materiales, ¿fomenta la creatividad?
  - a. ¿Hay una definición clara de las metas?
    - i. ¿Los diseños están estructurados de manera accesible?
    - ii. ¿El discente puede reorientar, dentro de ciertos márgenes amplios, los diseños propuestos?
    - iii. ¿Se consigue retroalimentación constante?
  - b. ¿Los aprendices se sienten inmersos en la actividad? ¿Desarrollan la capacidad de concentración gracias al aprovechamiento convergente de las propias energías?
  - c. Capacidad de atención ante los nuevos acontecimientos (simbólicos, en nuestro caso) que se presenten.
  - d. ¿Se aprende a disfrutar de la experiencia inmediata mediante la realización de actividades cada vez más complejas y refinadas?
  - e. ¿Existen oportunidades para que se desarrolle el Pensamiento Lateral?
    - i. Posibilidad de desarrollo de pautas autoorganizadas
    - ii. Posibilidad de desarrollo de asociaciones lejanas
    - iii. Valor heurístico de las metáforas
  
4. Presentación de los materiales:
  - a. Impacto de los dossiers *desordenados*.
  - b. Relaciones entre la selección y el mundo cotidiano: procedencia.
  
5. La selección y estructuración de contenidos, ¿ha seguido un esquema rígido y uniforme, o bien se ha desarrollado en espiral?

## II. ESTRATEGIAS DE OBTENCIÓN DE LA INFORMACIÓN

1. Análisis de documentos
2. Entrevistas semiestructuradas a jueces.

# EVALUACIÓN DE LOS CONTENIDOS DIDÁCTICOS

OBJETIVO: Describir las actitudes de los alumnos ante la autoevaluación y la coevaluación a lo largo del programa; analizar el impacto que la autoevaluación y la coevaluación tienen sobre los aprendizajes.

## I. INDICADORES:

1. Reacciones ante la autoevaluación y la coevaluación:
  - a. Individuales
  - b. Intragrupales
  - c. Intergrupales
  - d. Profesor: reacciones de los discentes y del docente.
2. Los cuestionarios y su impacto visible:
  - a. ¿Se producen estrategias metacognitivas sobre los aprendizajes?
  - b. ¿Fomentan el diálogo intragrupal e intergrupala?

## II. ESTRATEGIAS DE OBTENCIÓN DE LA INFORMACIÓN

- |                             |   |               |
|-----------------------------|---|---------------|
| 1. observación participante | } | TRIANGULACIÓN |
| 2. entrevistas informales   |   |               |
| 3. registro videográfico    |   |               |
| 4. notas de campo           |   |               |

III. OBSERVACIÓN: SE UTILIZAN TAMBIÉN LOS DATOS DE LOS CUESTIONARIOS PARA TRIANGULAR.

# REALIZACIÓN DE LAS TAREAS ACADÉMICAS

OBJETIVO: Describir y evaluar las tareas académicas y las interacciones comunicativas en el aula, en vistas a su utilidad, viabilidad, propiedad y precisión.

## I. INDICADORES:

### 1. Tipos de trabajos de los alumnos:

#### a. Individualmente:

- i. Lectura
- ii. Subrayado
- iii. Esquema
- iv. Resumen
  1. borrador
  2. versión final

- v. La ordenación individual del dossier por parte de los alumnos:
  1. Con respecto a Grecia.
  2. Con respecto a Roma.

#### b. en pequeño grupo:

- i. diálogo con los compañeros del propio grupo
- ii. confección del mural:
  1. selección de materiales por parte del grupo: procesos de decisión y roles implicados.
  2. planteamiento y ejecución del mural
  3. Relación entre la versión final y los materiales entregados inicialmente
- iii. Elaboración del relato:
  1. selección de materiales por parte del grupo: procesos de decisión y roles implicados.
  2. planteamiento y ejecución del relato.
  3. Relación entre la versión final y los materiales entregados inicialmente:
    - a. Elaboración del proceso narrativo
    - b. Id. del proceso descriptivo
    - c. Id., de los diálogos
    - d. Id., de los personajes.

- c. Descripción de los roles que han jugado los diversos integrantes de cada grupo, y de su evolución a lo largo de la experiencia.

### 2. Tipos de trabajos del docente (= facilitador):

- a. Explicaciones
- b. Preguntas directas
- c. Entrevistas informales
- d. Orientaciones hacia los conceptos superordinados: fomento del aprendizaje por descubrimiento guiado.
- e. Revisiones de los trabajos de los alumnos:
  - i. Criterios
  - ii. Periodicidad
- f. ¿El docente ha permitido la creatividad?

3. Comportamientos de los alumnos ante las tareas académicas. Actitudes que dichas tareas provocaban en ellos.
  - a. En el momento de proponerlas
  - b. A lo largo del proceso de ejecución:
    - i. Individualmente
    - ii. En pequeños grupos
    - iii. En gran grupo
  - c. Al acabarlas
  - d. Al evaluarlas y autoevaluarlas.
  
4. Análisis de los progresos en cuanto al aprendizaje de la didáctica específica y análisis de los trabajos desde la teoría constructivista:
  - a. Qué se puede deducir a partir de la reelaboración de los materiales tanto individualmente como desde los pequeños grupos.
  - b. Aportaciones de los cuestionarios: qué creen que han aprendido los alumnos.
  - c. ¿Se cumple el propósito *inculturación + clásicos como espejo*?
  
5. Interacciones comunicativas entre los agentes:
  - a. Rasgos de comunicaciones consigo mismos por parte de los discentes
  - b. Las interacciones intergrupales
  - c. Las interacciones con el docente.
  
6. Otras estrategias instructivas. Uso de recursos didácticos (vídeo).

## II. ESTRATEGIAS DE OBTENCIÓN DE LA INFORMACIÓN

- |  |   |               |
|--|---|---------------|
| <ol style="list-style-type: none"> <li>1. observación participante</li> <li>2. entrevistas informales</li> <li>3. análisis de documentos</li> <li>4. registro videográfico</li> <li>5. notas de campo</li> </ol> | } | TRIANGULACIÓN |
|--|---|---------------|

## III. OBSERVACIÓN: SE UTILIZAN TAMBIÉN LOS DATOS DE LOS CUESTIONARIOS PARA TRIANGULAR.

## ***Anexo 4: Entrevistas semiestructuradas para establecer el currículum de Cultura Clásica en la etapa de E.S.O.***

### ***NORMATIVA***

- LODE 8/1985 (BOE n. 159; 4/7/85)
- LOGSE 1/1990 (BOE n. 238; 4/10/90)
- FULL DE DISPOSICIONS I ACTES ADMINISTRATIUS n. 428 (MAIG 1992: DECRET 96/1992, al DOGC n. 1593, DE 13/5/92)
- DOGC n. 2180; 11/3/1996: CRÈDITS VARIABLES TIPIFICATS DE CULTURA CLÀSSICA (pàg. 2340 a 2343).
- DOGC n. 2761, 9/11/98: NOUS CRÈDITS VARIABLES DE CULTURA CLÀSSICA A L'ESO (Pág. 13744 a 13747).

### ***FUENTES DOCUMENTALES***

- DUBY, G. (dir) (1995). *Els ideals de la Mediterrània dins la cultura europea*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- JAEGER, W. (1985). *Paideia. Los ideales de la cultura griega*. Madrid: FCE.
- JENKYNS, R. (Ed.) (1995). *El legado de Roma. Una nueva valoración*. Barcelona: Grijalbo-Mondadori.

### ***CUESTIONES***

- I. En principio, y situándonos en un universo de población general, y en el último año de la Educación Secundaria Obligatoria, ¿qué papel deberían jugar los estudios clásicos en relación con las restantes materias del currículum?
  - A. Complementario de la Historia
  - B. Complementario de la Lengua y la Literatura
  - C. Propio; independiente
  - D. Otras posibilidades.
- II. Dentro de lo que podríamos llamar cultura y lengua clásicas, ¿por cual de las siguientes posibilidades se inclinaría?
  - A. Los clásicos deben estudiarse por sí mismos y desde sí mismos: todos los aspectos globales que les conforman como una civilización completa.
  - B. Los clásicos deben estudiarse por su influencia en la cultura occidental, partiendo de la actualidad en una especie de viaje hacia atrás en el tiempo.
  - C. Hay que conjugar los dos aspectos, priorizando...
- III. ¿Cree usted que deben tener preferencia los contenidos lingüísticos, o los culturales?
  - A. Lingüísticos, básicamente
  - B. Culturales
- IV. Dentro de los contenidos lingüísticos, valore la importancia de los siguientes:
  - A. de léxico: trabajo sobre lexemas y morfemas productivos.
  - B. morfosintácticos, explicando la gramática con una cierta profundidad
  - C. Semánticos: a partir de traducciones intuitivas
  - D. de Historia de la Lengua (Del indoeuropeo a las lenguas románicas),
  - E. de Historia de la Lengua: registros lingüísticos culto y vulgar en sus textos respectivos.

V. El papel de la literatura clásica, y su relación con la lengua, por un lado, y con los restantes contenidos de civilización, por otro:

- A. Autores imprescindibles para conocer
  - 1. griegos
  - 2. latinos
- B. Grado de conocimiento de los géneros literarios.
- C. Literatura y
  - 1. oralidad
  - 2. escritura
- D. Literatura y mimesis literaria a lo largo de la historia occidental.
- E. La literatura como *zona de sentimientos* por excelencia: cómo enfocarla.

VI. Dentro de los contenidos culturales, valore, en su opinión, la importancia de los siguientes ámbitos:

- A. Historia de Grecia y Roma
  - 1. basada en los personajes
    - a) políticos y militares
    - b) filósofos, científicos, técnicos
    - c) literatos y artistas en general
    - d) el papel de los marginados: mujeres, esclavos,...
  - 2. Basada en enfoques de conjunto: estudio de:
    - a) Economía
    - b) Clases sociales
    - c) Formas de gobierno
    - d) Realidades de producción cultural
  - 3. ¿Cómo encajar, en su opinión, los grandes personajes con los contextos de conjunto en que se mueven?
  - 4. El papel de la guerra en la Antigüedad (Se podría considerar: el papel de la violencia en la Antigüedad, desde la doméstica contra esclavos o mujeres, a la *gran violencia* que supone la guerra)
- B. La civilización clásica como civilización urbana: El papel del urbanismo y las vías de comunicación.
- C. A su juicio, ¿qué contenidos de artes plásticas (escultura, pintura) se deberían estudiar, y en qué orden (cronológico, por importancia cultural, etc.) deberían estudiarse?
- D. La mitología:
  - 1. ¿Qué contenidos le parecen fundamentales en el estudio de la mitología?
  - 2. ¿Qué enfoque considera más acertado?
    - a) Estudio desde su riqueza cultural intrínseca, como una peculiaridad del genio griego.
    - b) Estudio en relación con la literatura y las artes plásticas, no sólo en la Antigüedad, sino también a lo largo de la Historia.
    - c) Estudio desde la actualidad: los clásicos como espejo
    - d) Otros...
- E. Dentro del campo científico-técnico, ¿qué priorizaría usted?
  - 1. La capacidad griega de definir y delimitar *ciencia, técnica, filosofía*, etc.
  - 2. Los personajes más importantes.
  - 3. La historia de las ideas y su progresiva depuración.



- F. En cuanto a instituciones económicas, políticas, jurídicas, según usted, consigne la importancia otorgada a:
1. La evolución y estructura económica en las diversas etapas del mundo clásico.
  2. La evolución y la estructura teórica de las ideas políticas.
  3. La evolución y la estructura práctica de las ideas políticas.
  4. Una combinación de /2/ y /3/
  5. El Derecho, especialmente romano: a partir de fundamentos teóricos.
  6. El Derecho, fundamentalmente romano: a partir de casos prácticos.
- G. La vida diaria:
1. Ricos y pobres
  2. Hombres y mujeres
  3. La cultura del ocio entre los antiguos. Cómo describirla y cómo enfocar su estudio.

VII. En su opinión, valore los siguientes procedimientos y técnicas de trabajo para el acercamiento a los clásicos, teniendo siempre en cuenta que nos dirigimos a una población general de entre 15 y 16 años:

- A. Observación directa en todo tipo de ámbitos, intra y extra escolares. Por ejemplo:
  1. análisis de restos arqueológicos y de patrimonio
  2. análisis de un discurso parlamentario actual
  3. visión (teatro, vídeo, televisión, cine) de obras clásicas y modernas que contengan reminiscencias clásicas
  4. audición de obras musicales clásicas y modernas que contengan reminiscencias clásicas
  5. ...
- B. Manejo de vocabularios, diccionarios generales y específicos y enciclopedias
- C. Elaboración de fichas de léxico
- D. Seguimiento de la evolución de determinadas palabras a lo largo de la Historia de la Lengua
- E. Examen de fuentes documentales en lengua latina<sup>1</sup>
- F. Confrontación de procedimientos lingüísticos propios de una lengua flexiva versus propios de una lengua preposicional
- G. Lectura e interpretación de textos clásicos en lengua original adecuados al conocimiento del alumno.
- H. Lectura comprensiva de textos informativos y literarios, tanto clásicos como modernos.
- I. Obtención de información a través de textos
- J. Elaboración de fichas biográficas
- K. Resúmenes de textos orales y escritos
- L. Comentario de textos sencillo a partir de una pauta elaborada
- M. Comparación de diferentes ideas
- N. Elaboración de trabajos monográficos, individuales o en grupo
- O. Producción de textos escritos a partir de imágenes
- P. Técnicas de comunicación plural: debates, cine-forum.
- Q. Análisis y comentario de imágenes
- R. Confección y lectura de mapas y planos
- S. Realización de esquemas, gráficos, cuadros y frisos cronológicos
- T. Confección de maquetas.

---

<sup>1</sup> Añadiríamos nosotros: *y, en su caso, griega.*

VIII. ¿Qué papel asignaría a los medios audiovisuales y a las Nuevas Tecnologías en el Estudio de los Clásicos?

- A. Cine y televisión
- B. Programas de ordenador, existentes o que se pudieran diseñar, para la enseñanza y aprendizaje de la lengua y la cultura clásicas
- C. Internet

IX. ¿Dónde empieza y dónde acaba el estudio de los clásicos?

- A. Cronológicamente:
  - 1. De los minoicos (y/o micénicos)
    - a) a la caída del Imperio Bizantino
    - b) a Justiniano
    - c) a la caída del Imperio Romano de Occidente
  - 2. Comenzar en la Grecia Arcaica, con las mismas fechas finales de /1/
  - 3. Restringirlo a los períodos de esplendor:
    - a) Grecia: de la Atenas Clásica a Alejandro Magno.
    - b) Roma: De las Guerras Púnicas a finales del s. II d. C.

## *Anexo 5: Bases del concurso literario que sirvieron como guía para los relatos*

[OBSERVACIONES: Se ha traducido el texto al castellano y se han omitido todas las referencias identificativas]

1. Puede participar cualquier joven de 12 a 30 años, residente o no en xxxxxx. La obra debe tener como tema central LOS HABITANTES DEL PASADO: DE LOS ÍBEROS A HOY. El escenario de la acción debe ser de esta ciudad, o bien sus protagonistas deben ser claramente identificables de su historia, aunque se permite la ficción histórica. Hay dos categorías, según edades:
  - a. CATEGORÍA A: De 12 a 17 años.
  - b. CATEGORÍA B: De 18 a 30 años.
2. Las obras se pueden presentar indistintamente en catalán o castellano.
3. Las obras tienen que ser INÉDITAS. No podrán participar los autores y autoras que ya hayan tenido algún texto publicado en anteriores ediciones de la colección de jóvenes autoes.
4. Los trabajos deberán presentarse mecanografiados a doble espacio, en formato Times New Roman de medida 12 puntos, adjuntando el disquet de ordenador con el archivo en formato MS Word. No deben superar las seis caras de extensión. El título y la categoría figurarán en portada.
5. Las obras se entregarán en sobre dirigido al Servicio de Cultura del Ayuntamiento. En el interior, en sobre adjunto, deben figurar los siguientes datos personales: nombre y apellidos del autor/-a, teléfono y dirección. En el caso de trabajos presentados por correo electrónico, los datos personales deberán constar en archivo adjunto.
6. La recepción de trabajos se realizará en la Biblioteca Central de la Ciudad, en la Oficina de Información y Atención Ciudadana del Ayuntamiento, en el Centro de Recursos Juvenil y/o en la Asociación Ciudadana de Literatura. También se pueden presentar por correo electrónico en la dirección xxxxxx. El plazo máximo de presentación es el día 8 de marzo de 2002.
7. La elección de obras ganadoras se realizará mediante un jurado reunido al efecto. Se seleccionarán tantos finalistas como se crea oportuno, y un único ganador para cada una de las categorías mencionadas.
8. El jurado del concurso se reserva el derecho de declarar desierto alguno de los premios. Los premios se entregarán en el mes de abril, en la fecha y hora que oportunamente se darán a conocer, en un acto público dentro de la Primavera Literaria, aproximadamente en Sant Jordi.
9. Se otorgarán un total de dos premios, uno para cada una de las categorías, consistentes en diploma i un tiquet de compra por valor de 200 € en libros, además de dos pases para dos personas para dos actuaciones en el Teatro Municipal, a escoger entre cualesquiera de la temporada vigente. Los relatos premiados y finalistas formarán parte de un libro que se editará con motivo de la festividad de Sant Jordi. Los autores tendrán derecho a dos ejemplares del mismo.
10. La propiedad intelectual e las obras será del Ayuntamiento. Los autores renunciarán a ella por escrito.

**Anexo 6: Valoraciones del profesor a los relatos de los diferentes grupos  
(Anotaciones diario de notas docente 1-03-03)**

	FÉLIX	DEGRAD	GLADIAD	ESCLAVO
<b>I. Història de Roma</b>				
1. Hi apareixen les èpoques bàsiques de la història de Roma	1	1	4	1
2. Hi apareixen els elements bàsics de l'urbanisme romà	4	5	5	4
3. URBANISME: informacions del llibre NAIXEMENT D'UNA CIUTAT ROMANA	4	5	5	3
4. Divisió de la ciutat en dos grans carrers que es creuen				
5. Hi ha cases de rics (DOMUS, VILLAE) i cases de pobres (INSULAE)	1	4	4	3
6. Existència de vies o carreteres que unien tot l'Imperi Romà	1	1	5	1
7. Aparició del fòrum i els seus edificis religiosos (TEMPLES), polítics (CURIA) i econòmics (BASÍLICA) més importants	3	5	4	3
8. Aparició dels edificis públics més importants, la seva forma i per a què servien	4	5	5	5
9. S'ha treballat la vil·la romana (CASA + CENTRE ECONÒMIC AGRARI)	3	4	3	4
<b>II. La família. Les classes socials</b>				
10. Hi apareixen les característiques dels membres d'una família romana: el <i>pater familias</i> , la mare, els fills, els clients...	3	4	5	4
11. Hi apareixen els noms dels diferents membres d'una família romana	3	4	5	4
12. Hi apareixen les característiques de les classes socials a Roma: PATRICIS, PLEBEUS, CLIENTS, LLIBERTS, ESCLAUS	3	4	5	4
<b>III. Confecció del relat (tenint en compte les informacions subministrades)</b>				
13. El relat està ben narrat	4	3	5	4
14. Els personatges del relat estan ben tractats	4	3	4	4
15. Els llocs de l'acció estan ben descrits, segons les informacions de civilització romana	5	5	4	4
16. Hi ha un bon control del temps de l'acció al relat	5	4	5	5
17. El plantejament del relat és correcte	4	4	5	4
18. El nus del relat es desenvolupa bé en relació amb el plantejament	4	3	5	4
19. El desenllaç del relat es desenvolupa bé en relació amb el començament i el nus	4	5	5	5
20. Les descripcions estan ben construïdes	4	4	5	4
21. Els diàlegs estan ben construïts (si no hi ha diàlegs, deixa en blanc aquesta casella)				4
22. S'ha inclòs un o més d'arguments immortals al relat	3	3	4	4
23. Al relat hi apareixen diferències de classe social	5	5	5	5
24. Al relat hi apareixen diferències de sexe	1	1	3	5

## ***DEGRADACIÓ SOCIAL***

El meu nom era Brutius y era fill de Decius Valerianus, governador de la Tarraconense, a l'any 110 dC. Tenia 15 anys. Residia al fòrum provincial. El meu pare regia des del riu Iber fins a Finisterrae. Des d'allà es governava la província.

Abans de la catàstrofe econòmica que va obligar a perdre el títol de governador al meu pare i perdre categoria social fins a arribar a esclau, recordo que...

Des del fòrum provincial es podia veure tota Tàrraco. La primera construcció que es veia era el circ, ja que estava al costat del fòrum. M'encantava l'espectacle. Al governador no li agradava que jo mirés les curses de cavalls des de l'atri. Aquestes curses es desenvolupaven en un escenari en forma d'oval on corrien les quadrigues. El circ estava format per tres terrasses a diferent altura: l'àrea superior, que contenia el gran temple de culte imperial provincial; l'enorme plaça de representació, envoltada per pòrtics i estàtues, i en l'últim lloc, el circ funcionava com gran edifici d'espectacles al servei de les cerimònies provincials.

També era important el teatre. Era apassionant veure aquesta majestuositat. Des d'aquí només es podia veure la part exterior; només sé de l'existència de la graderia, la part on es situaven els músics i l'escenari. No he anat mai, però vaig escoltar que només podien entrar els homes, les dones només podien veure els espectacles de mims. M'hauria agradat anar. Fora de les muralles de la ciutat s'ubicava l'amfiteatre. Un recinte que presentava la característica planta el·líptica amb l'*arena*, el lloc on es desenvolupaven els espectacles de gladiadors, caceres de feres, etc. També hi havia una graderia on s'allotjava el públic.

Al centre de la vida urbana es col·locava el fòrum de la colònia. Disposava d'un temple dedicat a la triada capitolina, una plaça porticada, una filera de *tabernae* i la cúria; també hi havia una basílica. A més, el fòrum de la colònia estava destinat als assumptes locals.

El fòrum provincial era on s'articulaven les distintes dependències i els serveis relacionats amb el govern i l'administració provincials.

Des de l'atri del fòrum també es podien veure l'aqüeducte, destinat a transportar aigua als nostres habitatges, i el port, situat a quatre dies de navegació del port de Roma. Les muralles no tenien intencions defensives, sinó motius per diferenciar el nucli urbà de Tàrraco.

El meu pare, fidel a Roma, mai hauria estat capaç de traïr la seva pàtria, però per assumptes econòmics, va perdre el cap i ens va portar a la ruïna. Un dia, mentre era a les termes, a les diverses sales amb que contaven aquestes instal·lacions- vestuaris, sales calentes, temperades i fredes, gimnàs, etc., va sentir un home que parlava d'uns assumptes il·lícits i va parlar d'ells. Es va ficar en un embolic que ficava a Roma. Els comptes eren irregulars, però el fòrum no sospitava d'ell, fins que un dia es va delatar. No podia viure amb aquests remordiments, i ens va castigar a tots el que formàvem la família.

Els cònsols van ordenar la nostra captura i les tropes romanes amb violència van assaltar la nostra vivenda. Em van etzibar fortament i vaig quedar inconscient.

Quan vaig despertar-me, em trobava a una tarima de fusta amb un cartell on hi havia escrita la nacionalitat i les meves capacitats, a més d'un nou nom: Spurius. Al meu costat hi havia altres joves amb parracs igual que jo. Al nostre front, una multitud de gent amb diners. Mentre sentia com venien els meus companys, em va arribar el torn. Se suposava que era el meu amo i jo el seu esclau. Era un home amb cabells curts i una toga col·locada sota l'axil·la. La seva amabilitat em va cridar l'atenció, però al arribar transportat en *carpentum*- un carro de dues rodes, amb unes cortines a cada punta, per protegir de la calor, la pols i la pluja- a la seva vil·la en Gramanetum vaig descobrir la seva maldat més fosca. Eren diverses vil·les disperses a una vall. Vaig escoltar que estava molt influïda per les ciutats veïnes: Baetulo i Barcino. Quasi estava abandonada, almenys així ho veia. Deien que era per una invasió de pobles nòrdics. Necessitava un repoblament, la vista era

desoladora. Em van fer treballar de servent a l'edifici principal. Tenia accés a qualsevol cambra, excepte a una, els aposentaments dels meus amos. M'atreia molt la prohibició, volia entrar, però no podia, sinó volia un càstig. Un dia. Mentre exercia les meves labors, vaig descobrir que la porta d'aquella habitació estava entreoberta. Vaig entrar i vaig observar un immens mosaic. Era un tema marí, hi sortia una parella a una quadriga marina amb cavalls marins, i dos barques amb homes pescant. La dona i l'home semblaven les figures d'un deu i una deessa. Al seu costat es trobava una *gladius* molt ornamentada, i deduí que en una època de la seva vida havia estat gladiador. Vaig envoltar l'habitació amb la vista, però els crits del meu amo em van fer girar-me. Va entrar i a més dels seus insults, em va agredir violentament i em va apallissar. Durant un cert temps va continuar. A punt de l'esvaniment, vaig reunir forces per arrossegar-me cap a l'espasa, agafar-la i clavar-la al seu pit. La seva cara recargolada pel dolor no va significar res per mi. La situació i el nerviosisme em van ennuvol·lar la ment i l'única opció que tenia era acabar amb la vida de la seva dona i destruir les proves. Em vaig dirigir cap a la dona i la vaig assassinar fredament. Vaig buscar unes tenalles per trencar la cadena que portava com senyalització d'esclau. Quan vaig acabar, em vaig dirigir als dormitoris i em vaig col·locar la roba del difunt amo. Em disposà a agafar una llàntia d'oli i incendiar la vil·la. Quan es va calar foc i es va inundar tot de fum, els guardes es van retirar del seu lloc de vigilància per veure que passava, mentre jo, amagat en uns matolls, vaig escapar cap als estables i vaig agafar el primer cavall que vaig veure. Vaig cavalcar cap a Tàrraco.

Em va ocupar un parell de dies arribar. Al entrar a la fortificada ciutat, em vaig amagar al temple triada capitolina, al fòrum de la colònia. Vaig resar a Júpiter, Juno i Minerva pels fets succeïts. I allà ocult, vaig descobrir una espècie de secta de sacerdotesses, les vestals.

Cert dia els crits aguts d'una noia em van desvetllar del son. Em vaig desplaçar per veure amb més claredat el que succeïa. Vaig veure una bella noia despullada sobre un pedestal i a unes sacerdotesses al voltant d'ella empunyant una daga per oferir-la a la deessa Vesta. Vaig brandar la meva espasa i vaig degollar a la pitonissa mare. Vaig alliberar a la noia, Rea Gaia, i vam fugir a un

lloc segur. Després de passar les muralles començaven els fogars de plebeus. Rea Gaia buscava la casa de son pare, una petita insulae molt senzilla. Vam viure un temps i al poc de conèixer-nos ens vam enamorar. Vam decidir contreure matrimoni, així que ens vam dirigir amb els seus pares cap el temple , per complaure a Talasio, la divinitat del matrimoni. Al arribar allà, no hi havia ningú. Mentrestant vam observar el temple i vam veure un flama perpetua, custodiada per les mateixes vestals que intentaven sacrificar a la meva estimada. Vam escoltar unes veus, i ens vam girar. Eren les sacerdotesses, ens culpaven de profanar el seu temple. Y d'un raig de llum va aparèixer Vesta, amb aparença sacerdotal. La seva fúria estava a punt d'esclatar. Vam intentar fugir, però una bola de foc intens va tocar Rea Gaia, que dessagnant-se, es va desplomar davant els meus ulls. El pànic em va paraitzar totalment; sabia que tard o aviat em tocaria el torn a mi. Em vaig girar i vaig contemplar el rostre de la deessa furiosa. Quan el foc que em va llençar estava a punt d'aconseguir tocar-me...>>

-¡Brutius!- em sacsejava una criada.

Vaig obrir els ulls i vaig contemplar el rostre de la meva estimada onírica. Era ella, la Rea Gaia...



## *EL RELAT DE FÈLIX*

En Gramanetum, Félix daba un paseo con sus nietos, ellos estaban cansados, así que decidieron parar en una plazoleta cercana a las termas. Félix, aburrido ya de tanto silencio, les empieza a contar lo más importante y desagradable que le pasó cuando era esclavo.

- Y así empieza mi historia:

Yo tenía 40 años, mujer e hijos, mi propia casa, bueno... Se estaba bien en mi casa, era una casa pobre, pero se podía vivir, tenía 3 plantas. La primera habitación, no era grande ni excesivamente pequeña, teníamos que tener cuidado con el fuego, porque la casa era de madera. No teníamos demasiados muebles, y en la planta de abajo decidí montar una pequeña tienda, aunque no llegué a abrir jamás...

Bueno, bueno, a lo importante, mi familia y yo estábamos comiendo, y ese día para comer había lo de siempre, un plato de sopa, un poquito de queso, y un pedacito de pan.

Casi siempre comíamos lo mismo, pero... Por lo menos no nos moríamos de hambre.

Terminaba yo de meterme el último cachito de pan en la boca, cuando de repente y ya sin poder hacer nada, vi como se llevaban a mi mujer y mis hijos. Ante esa situación, yo intenté escapar por todos los medios, pero consiguieron alcanzarme y me ataron de pies y manos. Escuchaba los gritos de mi mujer y los llantos de mis hijos, y lo único que pude ver antes que me taparan los ojos fue a los romanos viendo como metían a mi familia en una habitación, luego la oscuridad me envolvió y tan sólo escuchaba, y sabía que me llevaban a trabajar para alguien, pero no sabía donde ni porqué. No paré de hablar, por lo que decidieron amordazarme. También me privaron del habla...pero yo seguía escuchando muchos ruidos, el ruido de la gente pidiendo clemencia, y en ese momento, un temor comenzó a invadirme, temían por su vida, y tan sólo esperaba que jugarreta del destino. Poco después, me quitaron la venda y me dieron una brutal paliza,

y cuando tuve fuerzas para alzar la cabeza, vi que nos dirigíamos a un barco situado al final de una larga acera. ¿Dónde me llevaban?, no tenía ni idea, tan sólo me dijeron que debería hacer todo lo que ellos dijeran sin llamar mucho la atención. Y ahí estaba, llegaba el momento de embarcar. Me esperaba un duro viaje lleno de penurias del que no sabía si podría salir con vida, y al poner un pie en el barco, sentí como el miedo me hacía estremecer. Sin embargo, entré en el bajel con los ojos abiertos y la cabeza bien alta.

El viatge va ser caòtic, ple d'homes forts cordats entre ells, plorant nerviosos i atemorits.

Vaig tenir la sort de conèixer a un e ells que tenia la pell sagnant de tants cops.

Li vaig preguntar perquè li havien fet això i em va dir que era per tot que li avien pegat per remar lent, per demanar menjar, per tots.

Jo, em vaig quedar paralytitzat i no sabia on m'havia ficat només pensava en la meva família i en tornar a Vil·la Gramanetum.

Recordo aquells homes alts fer-nos treballar cada cop més y sense parar.

Un dia era jo a la coberta del vaixell i un d'aquells homes va cridar:

Ja hem arribat a port! Aixequen-vos, renteu-vos i netegeu-vos per estar presentables per al vostre amo!

-Amo!- Vaig cridar sorprès! Llavors va ser quan un dels meus companys hem va dir que ara ens venien al port per servir al nostre amo.

Ens vam netejar i ens van posar en fila per anant-nos baixant d'aquell vaixell.

Feia on calor sufocant i jo era a punt de caure al terra de calor.

Quan érem al port uns al costats dels altres pensava que allò era el fi de tot i que mai més no tornaria a veure la meva família.

I avia molta gent observant-nos i dos homes amb pinta de tenir males cares em cridaven l'atenció perquè no deixaven de mirar-me tota l'estona.

De cop es va aixecar i va preguntar quin era el meu cost, el venedor li va començar a parlar bé de mi (quan no m'havia vist mai) i van estar negociant fins que el meu cost va ser de 100 sestercis.

Llavors el que devia de ser el nou amo em va agafar de la mà' i em va dir unes paraules que mai oblidaré :-vine, a partir d'ara viuràs amb mi-.

Ell era un home baixet y una mica rodó i sempre anava acompanyat per altre mes gran que sempre li feia companyia.

Portava una toga blanca com la neu i tenia les dents molt blanques, es deia Calicatres.

quan vam arribar a la seva casa em va ensenyar totes les habitacions i mai havia vist res tant gros com era la seva casa. Al principi semblava simpàtic i amable però després es tornà un home agressiu i pesat. Només parlava de les lluites dels gladiadors i les curses de cavalls.

La primera nit que vaig passar allà no podia dormir perquè enyorava la meva família.

Quan vaig sentir ell gall em vaig despertar i Calicatres em va dir que hem prepares pel primer dia com esclau i per treballar a l'amfiteatre.

El primer dia d'esclau a l'amfiteatre va ser molt dur, però no menys que els demás dies.

August, que era l'amo de l'amfiteatre, un senyor patrici que posseïa a més de l'amfiteatre una domus al costat del circ, em parlava a les portes de l'amfiteatre, mentre que el seu ajudant Julius, que tenia un esclafador entre les seves mans em pegava una trallada a l'espatlla cada vegada que llevava la vista del terra. August em va dir que a partir d'aquell moment el meu treball seria tenir cura dels lleons: netejar les gàbies, netejar la sang dels gladiadors que es menjaven, sanar les ferides dels lleons,... Julius em va guiar al meu joc de treball i em va dir que amb la palla dels lleons m'acomodés, perquè anava a dormir al costat de les gàbies, on estava la palla, algunes tines per al vi i un petit

cubell d'aigua d'on havia d'agafar l'aigua per als lleons i per rentar-me. També em va dir que cada dia al posar-se el sol, si havia complit amb la meva feina, em donaria un plat amb sobres del menjar de l'amo. Aquell primer dia vaig tenir una mica de por per als lleons, perquè mai havia vist un tant a la vora meu. Però si volia menjar i que no em peguessin tenia que fer-ho. Al cap d'una estona, quan ja havia intentat netejar la gàbia i m'estava amontonant la palla per dormir, va venir Julius amb un plat amb sobres de pollastre, un

tros de pá dur i un got d'aigua. Quan vaig menjar em vaig posar a dormir. Al cap d'uns dies la por als lleons ja se m'havia anat, però encara els tenia molt de respecte. Però jo estava molt cansat i molt trastornat perquè tenia molta gana perquè quasi no em donaven de menjar. També estava molt amoïnats per la meva família, perquè no s'havia que havia passat amb ells, però em temia el pitjor. Vaig sentir parlar que a l'endemà es celebraria un espectacle de gladiadors, i vaig planejar com escapar-me. Al dia següent vaig fer el de cada dia, però quan Julius va venir a portar-me el menjar, en un moment en que ell es va distreure, l'hi vaig treure la seva espasa i l'hi vaig tallar el coll. Crec que va morir a l'acte, l'hi vaig treure la seva roba i me la vaig posar perquè no sospitessin de mi. Vaig anar a buscar a August per matar-lo, perquè em tenia que venjar. El vaig veure que sortia de l'amfiteatre i es muntava en un cisium que conduïa un esclau. El vaig seguir amb un cavall que vaig agafar a les portes de l'amfiteatre, sense que ningú se n'adonés. Quan va arribar al domus, va entrar a l'atri i com no hi havia ningú, vaig entrar darrere d'ell. Ell es va girar i em va començar a parlar, perquè es pensava que jo era un ajudant seu, però vaig treure l'espasa que l'havia agafat a Julius i sense que ell pogués reaccionar, se la vaig clavar al ventre. August va caure al terra i es va dessagnar. L'hi vaig treure un anell d'or amb la cara del déu grec Posidó i uns quants sestercis que duïa a un plec de la toga. Després vaig dirigir-me en direcció al port, i quan vaig arribar vaig veure un vaixell a punt de marxar, vaig preguntar a un

senyor que anava al costat d'una panera sobre la carreta d'uns bous i em va dir que el vaixell anava cap a Baetulo. Vaig pensar que si m'amagava al vaixell podria arribar fins a Baetulo i des d'allà caminar fins a Gramanetum. I així ho vaig fer, vaig entrar al vaixell sense que ningú em veiés i em vaig amagar en una cambra que hi havia moltes gerres que hi guardaven aliments. Vaig estar una estona menjant, perquè tenia molta gana, però l'alegria se'm va acabar quan el vaixell es va començar a balancejar i vaig escoltar com va a començar a tronar. Vaig vomitar tot el menjar, i em vaig dormir. Després l'únic que recordo es que un noi va obrir la porta de la cambra on hi vivia i va cridar als seus companys, però jo vaig sortir corrents del vaixell i no vaig parar fins que vaig estar segur de que no em seguia ningú. Després vaig caminar quasi un dia fins arribar al poblat.

Quan vaig arribar a la meva insulae , els meus ulls no podien creure el que veien, aquella imatge no se m'oblidarà mai del que em queda de vida; la dona que mes estimava estava fora de l'insulae , tombada en el terra nua, amb talls per tot el cos , de l'orella li sortia sang, també portava les mans lligades amb una corda, li van tallar el dit petit de la mà ; els meus fills estaven dins de l'insulae, no els vaig poder veure molt bé perquè la casa estava cremada.

Milions de records van passar per la meva ment, vaig creure que la meva vida s'acabava. Aquell mateix dia vaig decidir enterrar els cossos sense vida de la meva família, en un lloc que sempre estiguessin al meu costat.

Amb el pas del temps vaig conèixer a una dona que es deia Aurèlia, duia el cabell marró, amb ulls blaus com el mar, en la cella hi té una cicatriu (se la va fer quan era mes petita) .Passats uns parells d'anys em vaig casar amb ella i vam tenir quatre bessons -que són els vostres pares- . Em vaig anar amb ella a viure a la seva insulae, era bastant petita , però, ens vam organitzar bé i amb els diners i l'anell que vaig robar vam

tenir suficient per viure més o menys amb normalitat .-Bé, nois aquesta és la meva història , i ara cap a l'insulæ que és molt tard-.

Aquella mateixa nit , després de dinar, Fèlix es va anar a dormir i mai més es va tornar a llevar.

## ***D'ESCLAU A CIUTADÀ A GRAMANETUM***

Publius Cornelius Rufus, estudiant de primària, va preguntar al seu pare Marcus Cornelis:

-Per què no vaig conèixer els meus avis, o sigui, els teus pares?

-Doncs, es una història molt llarga, i potser tu encara ets petit per entendre-la.

-No! Si us plau—va dir el nen—vull conèixer-la.

-Està bé, està bé... T'ho explicaré—va dir el seu pare, resignat--. Mira: l'any DCCCXXVIII a. u. c., és a dir, molt abans que tu arribessis al món, jo no podia ni imaginar-me que acabaria vivint en una casa com aquesta i en una família com la que ara tenim...

-Per què?

-Espera, no siguis impacient! El meu nom aleshores era Dànigo—el nen va posar cara de sorprès--. Vaig arribar aquí amb l'Irene, l'altra esclava. Ens hi van portar des de Britànnia, el nostre país natal, per ser venuts com a esclaus a una gran família rica, per després ser regalats a una jove parella rica que s'acabava de casar: eren Sextus Vettulenus Pompeianus i Cornèlia Pròcula. Ell era representant municipal a Baetulo. Es tractava d'un home molt baixet, gras, i molt desagradable. En canvi..., ella era preciosa i molt dolça. Vivíem en aquesta mateixa casa, i en aquests mateixos seients s'hi posava l'amo a "descansar" totes les nits. El meu treball consistia a fer les feines més dures de tota la casa, i de fer de xofer de l'amo. Entre els llocs que freqüentava més hi havia una vil·la que posseïa entre Baetulo i Gramanetum, prop d'on abans hi eren els íbers. També el port de Baetulo, on acostumava a fer negocis, ja saps, comprar i vendre tota mena de mercaderies. De vegades, si tenia sort, el podia acompanyar a veure espectacles, com a l'amfiteatre o, sobretot, al circ de Baetulo, on vèiem córrer els millors aurigues amb les seves quàdrigues. Després d'un dia molt enfeinat i de veure, precisament, unes curses a la tarda, vaig portar l'amo a les termes perquè s'hi relaxés. Jo em vaig esperar fora. De vegades també portava l'Irene a comprar al mercat... No pensis que per fer-li un favor, sinó perquè així l'amo aconseguia que la feina es fes més ràpidament. Tots els dies els amos ens donaven instruccions i aleshores nosaltres, juntament amb la resta

d'esclaus, preparàvem el sopar familiar. La vil·la era gran i de bona presència: Disposava d'un pati interior amb una font al centre, i un altre d'exterior que el fèiem servir d'aparcament per als carros. Al passadís de l'entrada, a les dues parets hi havia representats, en un mosaic, Neptú i Amfitrite, i un altre mosaic marí representant la pesca salada, perquè nosaltres fèiem un dels millors gàrums, no només de la zona, sinó de tot l'Imperi. La vil·la tenia nou habitacions, totes amb un llit, una tauleta de nit i un bagul, menys la dels amos que constava de dues tauletes de nits i dos baguls. La nostra vil·la era una de les poques construccions a la ciutat que tenia finestres orientades cap a l'exterior, perquè als amos (sobretot a ella) els agradava veure el mar des d'aquí. L'amo no era una bona persona, perquè se n'anava al llit amb massa dones. Això no agradava gens a Pròcula, qui va agafar molta ràbia. Una vegada, recordo, al teatre l'amo es va passar en públic amb una dona, i "les amigues" de Pròcula van anar dir-li tot seguit. Va ser tanta la indignació d'ella que va voler venjar-se fent el mateix, i em va escollir a mi perquè estigués amb ella. Al principi era només ràbia, però amb el temps va acabar sent una barreja d'estimació i amor prohibit. L'amo era dolent, però no imbècil, i, uns quatre mesos després que nosaltres tinguéssim la nostra primera relació, es va adonar de tot, especialment perquè veia que, tot i no canviar ell de costums, quan arribava a casa (de la biblioteca, dels seus negocis o de fer política al fòrum) Pròcula estava cada dia més contenta. I així va deduir que algú, dins la casa, la feia més feliç que no pas ell. Així doncs, Sextus Vettulenus Pompeianus, en sentir-se tan malament, perquè en el fons estava enamorat de Pròcula, va parlar amb ella, i Pròcula, que era una noia molt valenta, li va dir la veritat. La reacció d'ell no va ser la que Pròcula esperava: ell va fer com si això no l'importés... Però va començar a pensar una manera de solucionar aquell problema, i es va adonar que l'única manera seria fent llibert a Dànigo, i després, treure's ell mateix del mig, ja que a qui estimava ella era l'esclau, és a dir, a mi. Abans de suïcidar-se va escriure una carta dirigida a Pròcula que deia: *Després d'estar molt de temps rumiant, he arribat a la conclusió que t'estimo tant com per treure'm la vida per la teva felicitat. Faig que Dànigo sigui llibert perquè puguis tornar a fer la vida amb un home que t'estima de debò. Et*



*demano perdó si t'he fet mal.* Van passar dos anys. Pròcula i jo volíem tenir un fill però els nostres status socials diferents ens ho impedien. Ella va demanar permís a la seva família perquè, a través del seu pare, demanessin a l'Emperador que em donés l'oportunitat de ser ciutadà. Amb el temps ho van aconseguir. Així va ser com la teva mare i jo ens vam casar i, al cap d'un any, vas néixer tu.

-Bé, bé. Però, no m'has dit res dels meus avis...

-Doncs el meu pare no el vaig arribar a conèixer, i em van separar de la meva mare quan vaig fer els vuit anys.

-Ho sento molt, pare. Penso que ha de ser molt dur viure sense la teva mare.

Irene va portar el nen al llit i aquest li va dir:

-A partir d'ara seràs la meva amiga i no la meva esclava. Ser esclau és injust: tots tenim dret a tenir pare i mare tota la vida.

El nen es va adormir i llavors va somiar que ell era el seu pare des que el van vendre fins que es va fer adult. I va veure la seva àvia en el somni: ella era una esclava que treballava en una vil·la prop d'on vivia ell mateix a Gramanetum.

A partir d'aleshores, el noi ja no va parlar més del tema perquè pensava que havia pogut veure la seva àvia, ni que fos en un somni.

## ***FAUSTUS: L'OPCIÓ ENTRE LA VIDA I LA MORT [=GLADIADOR]***

### **INTRODUCCIÓ**

**La història es basa al segle II a. C, a aquestes altures de l'Imperi Romà el comerç d'esclaus era abundant a tota la zona d'extensió romana. La majoria d'esclaus eren capturats en les anteriors campanyes de la guerra púnica. Els seus preus eren relativament elevats. Pel qual només podien accedir a aquest tipus de compres les persones amb diners. La majoria d'elles es subhastaven als grans ports situats a les vores de les ciutats costeres de Tàrraco o Empúries. I allà va ser on va començar la història del jove Faustus, un guerrer Gal (pertanyent a la tribu de guerrers conflictius i sanguinaris), qui va ser capturat a l'anterior campanya d'Octubre.**

La meua llibertat va ser curta tan bon punt en una d'aquelles subhastes em van nomenar un d'aquells traficants d'esclaus, i el preu per la meua vida va anar ascendint.

Vaig tenir sort al ser comprat pel senyor Caius Cornelius Severus, el duovir de Baetulo, un home de mitjana estatura i aspecte envellit. L'estança on em van allotjar era molt acollidora, però de petites dimensions, per altra banda les condicions en que em mantenien eren bastant acceptables; em van lluir amb una toga i una túnica i també amb el meu símbol d'esclavitud. Per altra banda, em van tallar el cabell molt curt.

Al principi, em van encomanar les feines del camp. Allà la vida era molt tranquil·la però el treball era dur i cansat. Érem sí, comptant amb l'encarregat (aquest ser que s'aprofitava de tots els treballadors abusant de la seva força física i del càrrec de treball que li havia adjudicat el nostre amo) que s'anomenava Estefanus. Un dia vaig poder presenciar com l'Estefanus li donava una cruenta i sagnant pallissa a un dels meus amics. Fins que un dia, quan estava fent la collita del raïm, vaig trepitjar malament una arrel que sobresortia i vaig rodolar barranc avall. En aquest moment el meu cos estava

cobert de cops i me'l va rematar el cop de fuet de l'Estefanus, la qual cosa va fer que deslligués la meva ira.

Em vaig aixecar pacíficament i em va insinuar que era una fera indomable. Li vaig ficar un cop de puny al nas (el qual li vaig trencar), li vaig treure el fuet i al voltant dels meus amics, que presenciaven l'escena, li vaig tornar tots els cops que vam rebre.

Mentrestant l'amo, que es va presentar d'incògnit, ens va sorprendre aplaudint i sorprès per la meva forma de lluitar. Seguidament, em va felicitar i em va dir que era digne de participar en un espectacle d'amfiteatre.

A partir d'aquell moment la meva posició va millorar, el meu habitatge va augmentar de dimensions i vaig poder gaudir del que m'agradava: la lluita.

Ara tenia més llibertat, en el temps lliure podia sortir per la ciutat de Baetulo i entrar a les termes de franc sense que Cornelius s'adonés. En Titus (el meu company de treball) i jo feiem apostes per veure qui durava més temps dins de la sala calidarium.

Tres setmanes després, el meu amo em va comunicar que em presentaria al torneig de gladiadors que es celebraria a la ciutat de Tàrraco la setmana vinent. Vaig estar fins al divendres preparant-me dins un amfiteatre provisional instal·lat a les afores de Baetulo. Semblava mentida, quan vaig veure tota l'arena repleta de gladiadors entrenats. Eren uns homes grans, esvelts i estaven coberts per un casc i armadures, que els protegia de forts cops, i armats amb afilades espases i llances. La nit anterior a la lluita, l'Eutychia (l'esposa d'en Cornelius), em va portar al meu cubículum un bol de garum acompanyat amb una cuixa de pollastre, seguidament em va dir que era un menjar molt apreciat per els romans i em va desitjar bona sort. Durant l'arribada a Tàrraco, jo em mantenia quiet i en silenci dins el carpentum. Un cop a les portes de Tàrraco, els meus ulls es van quedar impressionats al veure la tecnologia i la prosperitat que s'alçava sobre aquesta ciutat amb futur. Comparant-la amb el poblat on jo vivia, era gegantesca.

Per altra part, enyorava la meva terra, però com de moment em mantenien i em cuidaven bé, potser viuria els anys suficients per pagar-me la meva llibertat i tornar al meu poble.

El recorregut per el poble va ser curt, una vegada vam arribar a la gran construcció ovalada que s'alçava a la vora del mar.

Dins els vestuaris (totalment adornats amb escenes de lluita sanguinàries) els rostres d'alguns participants em feien pensar en canviar d'opinió, els havia que li faltaven dits, altres que exhibien llargues cicatrius que arribaven des del pit fins al melic. Un personatge que em va intrigar per primera vegada, era un home de pell fosca i amb un punt tatuat al front que entrecreuava les cames, i sobre el sofà es concentrava. Hi havia uns altres que és passaven tota l'estona preguntant a una espècie de figures anomenades la Triada Capitolina, per la meva opinió, crec que això de poca cosa els serviria en el combat.

Dins de l'arena, la majoria dels combats van estar bastant fluixos, no eren el tipus de baralla que jo creia. Aquell dia, el senyor Pompeius, es a dir, el senador de Tàrraco, mostrava el dit cap a baix. Molts dels homes que s'havien guanyat l'opció de seguir vivint, van ser condemnats, indiscriminadament, a ser destrossats i engolits pels lleons.

Quan em va arribar l'hora, vaig escollir l'arma que utilitzaria i em vaig situar enmig de l'arena, on el meu contrincant (que va ser aquell de pell fosca) es va abalçar sobre mí amb una dextral, i el seu moviment, ràpid però poc precís, em va intentar efectuar un tall a la gola. Jo, sense escrúpols, li vaig parar el cop amb l'espasa totalment horitzontal i, seguidament (amb un crit de guerra), vaig assetjar-li un profund tall al tors que va fer que l'enemic caigués dins la fossa mentre se li obria el ventre, on la sang i els crits adornaven l'espectacle, fent que la cara avorrida del cruel senador canviés i seguís amb vida fins al pròxim enfrontament. Una vegada mort el meu primer oposant vaig recitar unes

paraules, en el meu idioma, per perdonar-me del que havia fet. L'originalitat matant va fer que em classifiqués fins el pròxim torneig, i pogués sortir amb vida d'aquell laberint macabre.

Després de l'espectacle, vaig ser aclamat per tot el públic. Per passar la tarda, en Cornelius i la seva dona em van convidar a una de les millors *tabernae* de Tàrraco, on a sobre d'un tricolum molt còmode vaig passar tota la nit.

Al pròxim dia, vaig assistir d'espectador a una de les famoses curses de quàdrigues. Allà va ser on vaig conèixer a l'Audífia, una bella noia de disset anys, la qual em va recordar a la meva mare. Ella, al veure'm, es va apropar a mi, i amb un somriure agradable, em va preguntar si jo podia estar aquí, li vaig contestar dient-li que de que ens coneixíem i ella va acabar la frase dient que ja ens veuríem i entregant-me una carta d'invitació per al teatre per aquella mateixa nit.

Em vaig presentar puntualment a les portes del teatre on ja m'estava esperant la jove Audífia. Cap a les deu, quan sortíem, un noi d'uns quinze anys, ben vestit i d'aspecte burlesc es va presentar davant nostre, muntat a cavall, i va començar a ficar-se amb mi, em vaig intentar llençar contra ell, però la noia va sortir a la meva defensa i li va replicar al seu germà que és controlés.

Aquella mateixa nit, els meus somnis van ser perpetrats, quan dos homes (d'aspecte forçut) emmascarats em van intentar segrestar, i en el moment de sortir per l'atri els va sorprendre en Cornelius armat. Aquests van treure una espasa i el van ferir lleument en el braç.

En una de les empentes que es van donar, un dels segrestadors va perdre el seu símbol d'esclavitud.

Amb les preses i els crits de l'Eutychia, no van tardar molt en arribar els veïns, els criminals em van deixar encadenat al sol i només van tenir temps de fugir per la porta principal. El cas va ser fàcil de resoldre, amb el símbol d'esclavitud que havien perdut, la guàrdia militar va poder localitzar al principal culpable.

És tractava d'un tal Lucretius, un home ric de Tàrraco que va insistir molt comprar-me a el meu amo, però en Cornelius es va negar rotundament.

Al principi, l'home és va declarar innocent davant el judici, però la gran influència que va tenir el germà del meu amo (el duovir de Tàrraco) va fer que el proclamessin culpable.

Les meves visites a Tàrraco van ser més continues, gràcies al *cisium* que en vaig construir. L'Audifia i jo ens recorriem tot el fòrum provincial, visitàvem el temple dedicat a Júpiter....Fins que un dia, en ple estiu, un carro adornat i acompanyat per una fila de cavalls de pura sang va envair tot el cardo de Baetulo fins a presentar-se davant de la casa. A partir d'ahir, va ser quan em vaig assabentar de que el senador de Tàrraco havia vigut per parlar amb en Cornelius de que no m'acostés més a la seva filla, o d'altra banda les conseqüències serien funestes.

L'última vegada que vaig sortir amb l'Aufidia, va ser en una de les meves fugues.

Malgrat que el porc del seu pare la tenia compromesa ( amb un jove , que exercia de pretor en el magistrat), la noia estava retinguda.

Així que vam fugir sobtadament en direcció al mar. Una vegada allà, els jinets del fill del senador acompanyats per en Pompeius ens van delatar. Per sort, les onades havien arrossegat el que quedava d'un petit bot fins a les roques. Una pluja de fletxes va recobrir tot el cel acompanyant-la amb una frase feta per el cruel senador que deia "tombeu aquesta rata d'una maleïda vegada". Una vegada embarcats, i fora de l'abast dels atacs, vaig veure com l'Audifia es llençava sobre els meus braços, la qual portava una fletxa clavada en un pit. En arribar a Baetulo, va ser enterrada amb el seu epitafi corresponent i amb tots els honors.

Ara, el que només volia era venjança, venjar la seva mort i embrutar el futur del senador i ensorrar-lo. Vaig decidir, fins i tot, en consumir un tipus d'herbes potenciadores, fetes per una espècie de druida que residia a les afores de la ciutat.

Va arribar el dia de la venjança, la meva ànima i el meu cos estaven presents davant de la llotja on es situava aquella massa de carn sense cor. La meva espasa, beneïda per el deu Balenus, lluia amb el reflex del sol. El meu primer contrincant va ser un jove d'aspecte callat, que només en veure'm, va expressar cap al senador un somriure de seguretat en el combat. Només em va fer falta dos moviments per deixar-lo atordit, amb un fort cop al cap, una vegada allà, l'allargat fil de la meva espasa va apuntar cap al coll del pobre desgraciat i mentre la gent demanava clemència jo cridava venjança. Vaig agafar el seu sagnant cap per els cabells i el vaig llençar cap a la tribuna del senador, fent que l'emblema de la ciutat es taqués de sang. L'enrabiad senador va fer que els dos esclaus obrissin una porta (de gran dimensions), en aquest moment una massa de músculs, d'uns tres metres d'allargada es precipitès sobre mi amb un sol pas. Es tractava d'un home emmascarat, gegantesc i duia una enorme falç de ferro. El seu primer cop mortífer el vaig parar agafant la fulla de l'espasa amb les dues mans. Però, el que més m'inquietava d'aquest ésser era el motiu pel qual portava la cara coberta, potser seria perquè el consideraven un monstre? Durant el combat, el vaig fer entendre que ell no era cap tipus de monstre, sinó que era un home com tots. En aquest moment, l'home va pronunciar la paraula amic, va deixar caure la falç al terra i es va allunyar en direcció a la sortida. Com que ningú dels guàrdies va oposar resistència el sistema nerviós del senador va acabar greument afectat per la impotència que sentia en aquell moment. A partir d'aleshores, van aparèixer desenes de protestes sobre Pompeius, que va declarar tota la població. Més en-davant, va ser expulsat del seu càrrec polític i va haver de pagar una forta quantitat per tot el que havia comès. Amb el temps, en Cornelius em va regalar la llibertat, vaig poder contraure un matrimoni sine manu. I ara estic aquí, rodejat per la meva família dins el

tablinium, on escric les meves aventures. Per altra part, l'espasa la vaig deixar fa dos anys i ara, només somio en el dia que partirem de viatge cap al lloc que vaig deixar fa temps.